

Economisch-Statistische Berichten

„Business conventions” in Amerika

★

B. Bolmeijer

Inkomstenbelasting en nivellering
van inkomens

★

Mr W. J. van Eijkern en Drs P. G. Ridder

Voetbal en monopolie

★

W. Kats

De Amerikaanse Landbouwwet 1954
en de katoenmarkt

★

Drs P. da Silva

Een wijziging in de economische politiek
van Turkije

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1957

WOENSDAG 8 DECEMBER 1954

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPUISTRAAT 172

AMSTERDAM

Voorschotten op effecten en
schatkistpapier

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

vacatures

**DE KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE
TOERISTENBOND A.N.W.B.**

zoekt voor zijn Juridische Afdeling

EEN JURIST(e)

voor het verstrekken van adviezen aan leden
en aan buitenlanders.

Een goede talenkennis is vereist. Brieven met opgave
van leeftijd, opl., ref. e.d. te richten aan de Afd.
Personeel, Parkstraat 18-26, Den Haag.

Op de enveloppe te vermelden: Soll. JA.

(Zie voorts blz. 984)

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon, redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen
f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Beheer en Administratie
van Vermogens
Executele en Bewind-
voering

BERICHT

In het jongste jaarverslag van het Nederlandsch Eco-
nomisch Instituut — gepubliceerd in het nummer van
21 Juli jl. — kon met genoegen worden vastgesteld, dat
het aantal lezers van „Economisch-Statistische Berichten”
voortdurend stijgt en op een niveau is gekomen, hoger
dan in enig voorafgaand jaar. Door deze ontwikkeling
is het, ondanks de aanzienlijke stijging der diverse kost-
prijsfactoren sedert de oorlog, — mogelijk geweest de
abonnementsprijs van het blad negen jaar lang, nl. van
1 Januari 1946 af, ongewijzigd te laten.

Nu onze drukker onlangs moest berichten, dat hij in-
gaande 1 October jl. de prijzen voor ons blad wederom
moest verhogen als gevolg van een stijging der lonen en
papierprijzen en er geen verandering ten gunste in het
verschiet ligt, zien wij ons ten slotte toch gedwongen de
abonnementsprijs met ingang van 1 Januari 1955 als
volgt te wijzigen:

abonnementen voor Nederland	van f 26	in f 29
en de Overzeese Rijksdelen	van f 28	in f 31
abonnementen overige landen	van f 28	in f 31
studentenabonnementen	van f 19,50	in f 23

De abonnementsprijs voor studenten aan de Neder-
landsche Economische Hoogeschool, die dank zij een
subsidie van het Hoogeschoolfonds f 16,25 bedraagt, zal
worden gewijzigd in f 20. De prijs voor losse nummers
blijft gehandhaafd op f 0,75.

Wij nemen, gezien het bovenstaande, aan dat onze
abonnés, die zelf midden in het economisch leven staan,
dit besluit tot prijsverhoging zullen billijken.

„Business conventions” in Amerika

Jaarlijks worden er in de Verenigde Staten ongeveer 75.000 „business conventions” gehouden. Ruim 12.000 hiervan zijn jaarvergaderingen e.d. van industriële organisaties, tentoonstellingen of samenkomsten van beroeps-genoten; meer dan 60.000 zijn zgn. „company conventions”, bijeenkomsten van verkoopleiders of vertegenwoordigers van een bepaalde onderneming, die o.a. coördinatie der te voeren bedrijfspolitiek ten doel hebben. Het aantal personen, dat „conventions” bijwoont, belooft ieder jaar ca 6 miljoen. Bijwonen van „conventions” is, aldus lezen wij in „Fortune”¹⁾, een tijdrovende bezigheid. Verschillende functionarissen zijn er, vooral wanneer hun onderneming een grote verscheidenheid van artikelen voortbrengt, dan wel haar producten aan diverse branches afzet, in totaal één of meer maanden per jaar aan kwijt.

De ter „convention” doorgebrachte tijd wordt door buitenstaanders vaak beschouwd als clandestiene vakantie. Ten onrechte evenwel: „conventions” vergen van de meeste zakenlieden veel energie. Sommige ondernemingen sturen een topfunctionaris op pad, voorzien van een heel programma, dat hij moet afwerken. Hem wordt voorgeschreven, welke inlichtingen hij moet inwinnen, op welke zittingen hij aanwezig moet zijn en met welke personen hij een ontmoeting dient te arrangeren. Voorts wordt na afloop der „convention” van hem een uitvoerig rapport verwacht. Bedenkt men nog, dat aan de meeste „conventions” tijd en energie opeisende festiviteiten zijn verbonden, dan is het begrijpelijk, dat de meeste zakenlieden het bijwonen van „conventions” allerminst kunnen zien als verkapte vakantie.

Het ligt voor de hand, dat de zakenman zich niet voor zo'n tijd- en energieverwendende bezigheid zou lenen, indien hij er in zakelijk opzicht geen heil van verwachtte. Er zijn ondernemingen, die de „conventions” geen positieve betekenis toekennen; niettemin zijn zij steeds trouw vertegenwoordigd, omdat, zoals een functionaris, die het oog had op de aanwezigheid van zijn concurrenten ter „convention”, het uitdrukte: „you can get hurt by staying away”. Omtrent de betekenis der gebruikelijke voordrachten zijn de meningen verdeeld. Hoewel de meerder-

heid der „convention”-gangers te kennen gaf lezingen te waarderen, waren er nauwelijks twee congressisten te vinden, die ten aanzien van de te behandelen onderwerpen dezelfde verlangens koesterden. Een grote meerderheid kent de voordrachten geen of weinig betekenis toe. Mocht er iets naar voren worden gebracht, dat werkelijk belangrijk of nieuw is, dan verschijnt dat wel in druk, was de mening van deelnemers, die zich tijdens de lezingen in de wandelgangen plegen te houden.

De grote betekenis van „conventions” ligt in de contactmogelijkheden die zij bieden. Beroeps-genoten worden in staat gesteld te spreken met mensen, die hun problemen kennen en begrijpen; daardoor keren zij vaak moreel gesterkt huiswaarts. Grote ondernemingen, die over een wijdivertakt verkoopapparaat beschikken en wier producten alom bekend zijn, benutten „conventions” niet om orders te boeken, maar om „goodwill” te kweken bij distributeanten en klanten en relaties aan te knopen met gedelegeerden van andere ondernemingen.

Het meest in het oog lopende voordeel van „conventions” genieten de ondernemingen, die kans zien aldaar in korte tijd²⁾ zaken te doen, of die orders boeken, welke langs andere weg moeilijk te krijgen zijn. Meestal zijn de laatste kleine of jonge ondernemingen, wier product nog weinig bekendheid geniet. Het komt ook wel voor, dat zij in contact komen met gedelegeerden van branches, waarop hun reclame niet is gericht. Een aardig voorbeeld is bekend van een onderneming, die een laadapparaat voor bananen tentoonstelde. Een vertegenwoordiger van een vleesverpakkingsbedrijf vroeg de verkoper of het apparaat ook kon dienen voor het laden van vlees in blik. De verkoper, die dit nooit geprobeerd had, gaf een demonstratie, die zo gunstig uitviel, dat de grootste order uit de geschiedenis der onderneming werd geboekt.

Het ziet er naar uit, zegt „Fortune”, dat de zakenlieden, hoézeer zij over „conventions” ook mopperen, er ieder jaar in groten getale heen zullen tijken. „With all their time-consuming, long winded faults, they seem to fill a need in the American economy; seem tangibly, or intangibly, to pay off in the long run”.

¹⁾ Daniel Seligman: „Are conventions worth it?”, „Fortune” van Augustus 1954, blz. 99 e.v..

²⁾ Een fabrikant, die in 26 hotels 1.000 vertegenwoordigers van distribuerende ondernemingen en 6.500 kleinhandelaren samengebracht, boekte in vier dagen tijds orders ter waarde van ruim \$ 64 mln.

INHOUD

De abonné's wordt verzocht aandacht te schenken aan nevenstaand bericht

„Business conventions” in Amerika	967	Een wijziging in de economische politiek van Turkije, door Drs P. da Silva	977
Inkomstenbelasting en nivellering van inkomens, door B. Bolmeijer	969	Bedrijfseconomische notities: Financiële public relations, door J. B. Kelholt	979
Voetbal en monopolie, door Mr W. J. van Eijkern en Drs P. G. Ridder	972	Boekbespreking: E. Browaldh en L. E. Thunholm: Changes in bank balance sheets 1938-1952, bespr. door Dr C. F. Karsten	980
De Amerikaanse Landbouwwet 1954 en de katoenmarkt, door W. Kats	974	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	982

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

B. BOLMEIJER, Inkomstenbelasting en nivellering van inkomens.

Na een schets van het ontstaan van de inkomstenbelasting te hebben gegeven, waarbij met name wordt gewezen op de beëindiging van de gemeentelijke bevoegdheid tot heffing in 1929, en de daarna geleidelijk op gang gekomen uniformiteit van belastingdruk, berekent schrijver de belasting, welke in Groningen sedert 1900 van de inkomens van gehuwden met twee niet-verdienende kinderen werd geheven. Naast de „nominale” wordt de „reële” druk bepaald. Blijkens de in twee tabellen vervatte cijfers is de progressie na beide wereldoorlogen sterk toegenomen, hetgeen impliceert, dat uit hoofde van de gevoerde belastingpolitiek twee keer een nivellering van inkomens heeft plaats gehad, waarvan de eerste is te verklaren uit het bij de eeuwwisseling gegroeide besef van sociale rechtvaardigheid, en het daaruit afgeleide draagkrachtbeginsel; de tweede toename van de progressie is een gevolg van het veranderde karakter van de belastingpolitiek: er kan volgens schrijver van een ombuiging in de richting van een nivelleringsprincipe gesproken worden. De centralisatie van de heffing der inkomstenbelasting heeft zowel een individuele afhankelijkheid — zich uitend in consumptiebeperking en geringere mogelijkheid tot sparen — als een gemeentelijke afhankelijkheid — de onmogelijkheid tot het doen van grote uitgaven zonder staatshulp — bewerkstelligd. Ten slotte blijkt, dat in 1954 de belastingdruk berekend naar de nominale inkomens belangrijker is dan die berekend naar de reële inkomens.

Mr W. J. VAN EIJKERN en Drs P. G. RIDDER, Voetbal en monopolie.

De recente crisis in de voetbalwereld is ook voor economen belangwekkend, omdat hetgeen zich hier afspeelde een strijd rond een monopolie was, waarbij strategie en tactiek voor ieder zichtbaar waren. Schrijvers gaan in op de monopolistische positie van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond, en de wijze waarop deze Bond hiervan gebruik maakte. De K.N.V.B. poogde te ontkennen een exploitant van voetbal als kijkspel te zijn en beschouwde de recettes als toevallige baten; het amateurisme was reglementair tot in details vastgelegd. Dientengevolge waren de „productiekosten” van de factor spelers zeer gering; spelers gingen naar het buitenland en de efficiency binnen het monopolie daalde. Het publiek wenste een beter „productieresultaat”: de dit jaar verschenen Nederlandse Beroepsvoetbalbond trachtte op dit punt de K.N.V.B. te overtreffen. Deze bond diende echter te concurreren op drie punten: om de gunst van het publiek, om de spelers en om de velden. Alleen t.a.v. de velden verkeerde de N.B.V.B. in het nadeel. Het verweer van de K.N.V.B. droeg alle kenmerken van het optreden van een monopolist tegen een gevaarlijk outsider: de eigen bedrijfspolitiek werd aangepast aan die van de tegenstander; licentie-contracten, een concurrentiebeding en een steunfonds waren evenzeer monopolistische trekken. De dreigende strijd met daarmee gepaard gaande grote offers maakte de situatie rijp voor een vergelijk. Schrijvers gaan ten slotte nog in op de toekomst van het Nederlandse topvoetbal.

W. KATS, De Amerikaanse Landbouwwet 1954 en de katoenmarkt.

De strijd om de nieuwe agrarische politiek in de Verenigde Staten kreeg op 28 Augustus 1954 haar beslag

door de ondertekening door President Eisenhower van de Landbouwwet 1954. De aanvankelijke verwachting, dat deze nieuwe wetgeving de steunprijzen voor ruwe katoen op een meer realistische basis zou vaststellen, is — althans voor het seizoen 1955/56 — niet in vervulling gegaan. De wet is vrij gecompliceerd; duidelijk zijn de sporen merkbaar van op menig gebied getroffen compromissen. Schrijver geeft in dit artikel een overzicht van de inhoud van de nieuwe wetgeving en behandelt de consequenties, welke uit deze wetgeving voortvloeien voor de marktontwikkeling op katoengebied in de Verenigde Staten.

Drs P. DA SILVA, Een wijziging in de economische politiek van Turkije.

Tegenover de nadruk, die de Republikeinse Regering van Turkije legde op de industriële ontwikkeling, is de aandacht van de thans sedert enige jaren aan het bewind zijnde Democraten meer gericht op de agrarische en de verkeerssector. Aanvankelijk verliep, begunstigd door internationale factoren en de weersgesteldheid, de uitvoering van ontwikkelingsprogramma's voorspoedig, maar de geforceerde investeringen veroorzaakten betalingsbalans-moeilijkheden en verstoorden het binnenlandse monetaire evenwicht. Ter handhaving van het agrarisch inkomen werd de prijs van tarwe — het voornaamste exportproduct — zo lang mogelijk hoog gehouden, waardoor afzetmarkten verloren gingen, terwijl vervolgens bij prijsdaling tot prijssteun voor de boeren werd overgegaan. Ondanks pressie van het buitenland tot beperking van de inflatie is de Regering niet bereid haar huidige politiek te verlaten. Ongunstige agrarische productie, die de export zal doen afnemen, heeft de Regering evenmin tot een verandering in de economische politiek kunnen brengen. Wel is er met betrekking tot enkele punten sprake van een nieuw inzicht en een verandering van koers; van een volledige ommekeer kan echter niet worden gesproken.

— SOMMAIRE —

B. BOLMEIJER, L'impôt sur les revenus et le nivellement des revenus.

L'auteur décrit tout d'abord l'origine et l'évolution de l'impôt sur les revenus aux Pays-Bas. Il recherche ensuite l'influence de cet impôt sur le revenu réel et nominal. A cette occasion il étudie plus spécialement le processus de nivellement des revenus.

Mr W. J. VAN EIJKERN et Drs P. G. RIDDER, Football et monopole.

Les auteurs envisagent la récente crise du football néerlandais sous son aspect économique, c. à d. comme une lutte autour d'un monopole.

W. KATS, La loi de 1954 sur l'agriculture aux Etats Unis et le marché du coton.

L'auteur étudie la nouvelle législation agraire aux Etats Unis et expose les conséquences de celle-ci sur le marché du coton.

Drs P. DA SILVA, Modification de la politique économique de la Turquie.

Le rapide développement économique de la Turquie a provoqué un déficit de la balance des paiements ainsi que l'inflation. L'auteur décrit la politique poursuivie par le Gouvernement en vue de rétablir l'équilibre.

Inkomstenbelasting en nivellering van inkomens

Inleiding.

In ons rijksbelastingstelsel is de heffing van een directe belasting van het inkomen betrekkelijk laat opgenomen en tot ontwikkeling gekomen. Nadat in de vorige eeuw niet minder dan zeven ontwerpen van wet waren aangeboden, die alle weer werden ingetrokken (1842, 1848, 1849, 1870, 1871, 1883 en 1884), kwam in 1893 de „Wet, regelende de heffing van bedrijfs- en andere inkomsten” tot stand. Deze wet werd in 1914 vervangen door die op de Inkomstenbelasting, welke op haar beurt in 1941 werd ingetrokken bij de invoering van de Besluiten op de Inkomsten- en de Loonbelasting.

Tegen heffing van een belasting op het inkomen door de gemeenten golden aanvankelijk niet de bezwaren, welke tegen een rijksheffing werden aangevoerd; de reeds tijdens de Franse overheersing aan sommige gemeenten verleende faciliteit tot heffing ener inkomstenbelasting werd dan ook in 1851 bij de totstandkoming van de gemeentewet verruimd in deze zin, dat voortaan alle gemeenten bevoegd waren een dergelijke belasting te heffen (hoofdelijke omslag).

Daar vele van de gemeentelijke regelingen zich in sterk progressieve richting ontwikkelden, rezen daartegen, vooral na de invoering van de Wet van 1893, bezwaren, aan welke de wetgever in 1897 tegemoet kwam, door te bepalen, dat na aftrek van een bedrag voor noodzakelijk levensonderhoud, een voor allen gelijk percentage moest worden geheven, ten gevolge waarvan gemeentelijke progressie zo goed als uitgesloten werd (proportionele of Benthamse stelsel). Bij wetwijziging in 1900 werd dit stelsel in beginsel gehandhaafd, maar kregen de gemeenten de bevoegdheid een voor hen enigszins gunstiger tarief toe te passen.

Sedert 1920 dienden de gemeentelijke regelingen nauwer te worden afgestemd op het stelsel van de Wet van 1914, o.a. diende rekening te worden gehouden met de draagkracht (samenstelling gezin).

Aan de gemeentelijke bevoegdheid tot heffing ener inkomstenbelasting kwam in 1929 een eind; de wetgever was nl. van oordeel, dat, nu de band tussen de ingezetenen en de gemeente zoveel losser was geworden, het bestaan van een eigen plaatselijke belasting naast die van het Rijk niet meer gewenst was. De gemeenten werden schadeloos gesteld uit de opbrengst van een tezelfder tijd ingevoerde, door het Rijk te heffen „Gemeentefondsbelasting”. Het gevolg was een toeneming van de geleidelijk op gang gekomen uniformiteit in belastingdruk, welke in 1941 volkomen werd door de invoering van de reeds genoemde besluiten op de Inkomsten- en Loonbelasting, ingevolge welke de gemeentelijke classificatie verdween en voor het gehele land ten slotte eenzelfde tarief tot stand kwam.

In een halve eeuw is de situatie dus wel grondig veranderd. Na jarenlange onthouding heeft het Rijk het alleenbeschikkingsrecht over het terrein van de inkomstenbelasting, dat oorspronkelijk door de gemeenten werd uitgeoefend, volledig tot zich getrokken.

Deze ontwikkelingsgang ging, zoals hierna moge blijken, gepaard met een belangrijke wijziging in de belastingdruk. In welke mate dit het geval is, kan moeilijk voor het gehele land worden aangetoond, daar, zoals uit het voorgaande kan worden opgemaakt, de gemeentelijke druk niet overal gelijk was. Evenwel mag worden aangenomen, dat door het van hoger hand uitgeoefende

goedkeuringsrecht op de plaatselijke belastingverordeningen, deze druk vooral in de latere jaren niet zodanig uiteenliep, dat uit een onderzoek van een bepaalde representatieve gemeente niet een algemeen beeld van het verloop kan worden verkregen.

Object van onderzoek.

Hiervan uitgaand heb ik de belasting berekend, welke in Groningen, in de hierna te bespreken jaren, van de inkomens van gehuwden met twee niet-verdienende kinderen werd geheven. Ik meen dat Groningen als derde handelsstad van ons land een zodanige positie inneemt, dat zij voldoende representatief kan worden geacht om in dezen als object van onderzoek te kunnen dienen. De door haar geheven belasting op het inkomen stemde vele jaren in hoofdtrekken overeen met die van de grote en grootste gemeenten, zodat de conclusies, welke uit het onderzoek kunnen worden getrokken, geacht mogen worden van meer dan plaatselijke betekenis te zijn. De keuze van een gehuwde als bovenbedoeld komt overeen met de norm welke in het algemeen geldt bij de bepaling van de bekende prijsindexcijfers van het gezinsverbruik.

De becijferingen.

De berekening van de belastingbedragen heeft plaats gehad met inachtneming van alle op de heffing betrekking hebbende factoren, dus inclusief de diverse op de hoofdsom geheven opcenten e.d. De uitkomsten zijn, voor zoveel mogelijk, geverifieerd met behulp van de door het C.B.S. gepubliceerde belastingstatistieken op het inkomen. De bedragen van de belasting in de diverse jaren zijn per periode samengeteld en gedeeld door het betrekkelijke aantal jaren, zodat de gemiddelden zo zuiver mogelijk zijn weergegeven. Ten slotte is de belastingdruk, ter verduidelijking van het overzicht, omgerekend in procenten van de zuivere inkomens.

De uitkomsten.

De uitkomsten van het onderzoek zijn in de tabellen I en II verwerkt. Onder A van tabel I zijn de percentages vermeld, welke van de in kolom 1 genoemde zuivere inkomens¹⁾ in de onderscheidene perioden zijn geheven. Deze percentages geven het verloop van de druk op de constant veronderstelde nominale inkomens weer; met de inkomensverschuivingen is daarbij dus geen rekening gehouden. In rubriek B van deze tabel komt de druk op bedoelde inkomens tot uiting in procenten van die van vroegere perioden; kolom 10 vermeldt de druk in 1920/1924 in procenten van die van 1900/1909, de kolommen 11 tot en met 13 vermelden voor de perioden 1948/1950, 1951/1953 en het jaar 1954 de druk in procenten van 1935/1939. Rubriek C geeft, in opklimmende waarden van f 10.000 inkomen, de *toeneming* van de druk weer; de aanvangspercentages en de toeneming bij f 5.000 zijn ter completering van het overzicht ingevoegd. Tabel II geeft een overzicht van de druk op de reële inkomens. Deze tabel komt na bespreking van de nominale inkomens aan de orde.

¹⁾ In 1948 en latere jaren verminderd met f 100 verwervingskosten om aan te sluiten aan het tarief der loonbelasting.

TABEL I.

Bedrag van het zuiver inkomen	A								B				C				
	Belastingdruk op het inkomen van gehuwden met twee niet-verdienende kinderen, in procenten van het zuiver inkomen, in de Gemeente Groningen								belasting in 1920/24 in pCt van	Belasting in			Toeneming van de procentuele belastingdruk				
	1900/10	1920/24	1925/29	1930/34	1935/39	1948/50	1951/53	1954		1948/50	1951/53	1954	1935/39	1948/50	1951/53	1954	
f	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
1.000	3,5	0,3	0,2	0,5	0,9	—	—	—	9	—	—	—	0,9	—	—	—	
1.200	4,2	1,3	1,-	1,3	1,8	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	
1.400	4,8	2,4	1,8	2,-	2,3	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	
1.600	5,3	3,4	2,6	2,4	2,9	—	—	—	64	—	—	—	—	—	—	—	
1.800	5,7	4,4	3,4	3,1	3,7	0,6	—	—	77	16	—	—	—	—	—	—	
2.000	6,-	5,1	3,9	3,4	3,9	1,2	—	—	85	31	—	—	—	0,6	—	—	
2.500	6,7	6,7	5,2	4,6	5,3	3,2	—	—	100	60	—	—	—	—	—	—	
3.000	7,2	8,-	6,3	5,5	6,3	4,7	1,9	—	111	75	30	—	—	—	1,9	—	
3.500	7,6	9,-	7,-	6,2	7,-	6,-	3,2	1,9	118	86	46	27	—	—	—	1,9	
4.000	7,9	9,7	7,6	6,7	7,6	7,6	4,6	3,4	124	100	61	45	—	—	—	—	
4.500	8,1	10,3	8,1	7,2	8,1	8,6	5,8	4,5	127	106	72	56	—	—	—	—	
5.000	8,4	10,9	8,5	7,7	8,7	9,8	7,1	5,6	130	113	82	64	7,8	9,2	5,2	3,7	
6.000	8,7	11,8	9,3	8,5	9,7	12,7	9,1	7,3	136	131	94	75	—	—	—	—	
7.000	9,-	12,6	9,8	9,1	10,3	14,8	10,8	8,8	140	144	105	85	—	—	—	—	
8.000	9,2	13,2	10,3	9,7	11,-	16,6	12,5	10,2	143	151	114	93	—	—	—	—	
9.000	9,4	13,8	10,8	10,3	11,7	18,7	14,6	11,9	147	160	125	102	—	—	—	—	
10.000	9,8	14,3	11,2	10,7	12,3	20,1	16,1	13,1	146	163	131	106	3,6	10,3	9,-	7,5	
12.000	10,2	15,3	12,-	11,8	13,5	23,1	19,-	15,8	150	171	141	117	—	—	—	—	
14.000	10,5	16,-	12,6	12,5	14,5	25,4	21,3	18,2	152	175	147	126	—	—	—	—	
16.000	10,7	16,6	13,-	13,2	15,2	27,8	23,8	20,9	155	183	157	138	—	—	—	—	
18.000	11,-	17,1	13,4	13,8	16,-	30,-	26,3	23,4	155	188	164	146	—	—	—	—	
20.000	11,2	17,5	13,8	14,2	16,5	31,6	28,3	25,5	156	192	172	155	4,2	11,5	12,2	12,4	
25.000	11,5	18,8	14,8	15,3	17,9	35,7	33,1	30,5	163	199	185	170	—	—	—	—	
30.000	11,7	19,7	15,5	16,1	19,-	39,8	36,9	34,6	168	209	194	182	2,5	8,2	8,6	9,1	
35.000	11,9	20,8	16,4	16,9	20,1	41,8	39,9	37,8	175	208	199	188	—	—	—	—	
40.000	11,9	21,6	17,1	17,7	21,1	44,2	42,5	40,6	182	209	201	192	2,1	4,4	5,6	6,-	
45.000	12,-	22,7	18,-	18,4	22,-	46,3	44,8	43,1	189	210	204	196	—	—	—	—	
50.000	12,1	23,6	18,7	19,2	23,-	47,9	46,6	45,1	195	208	203	196	1,9	3,7	4,1	4,5	
60.000	12,2	25,5	20,3	20,5	24,8	51,-	49,9	48,6	209	206	201	196	1,8	3,1	3,3	3,5	
70.000	12,3	26,9	21,5	21,7	26,4	53,4	52,5	51,4	219	202	199	195	1,6	2,4	2,6	2,8	
80.000	12,4	28,3	22,7	22,7	27,9	55,5	54,6	53,7	228	199	196	192	1,5	2,1	2,1	2,3	
90.000	12,4	29,5	23,6	23,6	29,2	57,4	56,6	55,8	238	197	194	191	1,3	1,9	2,-	2,1	
100.000	12,4	30,4	24,4	24,3	30,4	58,9	58,2	57,5	246	195	191	189	1,2	1,5	1,6	1,7	
													Samen	30,4	58,9	58,2	57,5

De „nominale” druk.

In de periode 1900/1909, dus onder de werking van het Benthamse stelsel, gedurende welke periode geen rekening werd gehouden met de samenstelling van het gezin, was de druk relatief het zwaarst voor de lagere en de middelbare inkomens; de hogere inkomens hadden, zoals tabel I uitwijst, weinig redenen zich over progressie te beklagen.

De factoren „draagkracht” en „progressie” kwamen meer tot gelding in de jaren tussen beide wereldoorlogen in; de lagere inkomens werden ontlast, de progressie kreeg een sterker verloop.

In de periode na de eerste en in die vóór de tweede wereldoorlog was de belastingdruk in het algemeen genomen het hoogst; in de tussenliggende jaren was de druk het laagst. De hoge druk in de periode 1920/1924 werd enerzijds veroorzaakt door de in de oorlog ontstane achterstand in de uitvoering van onderscheidene werken, anderzijds door toeneming van de overheidsbemoeiing op velerlei gebied; die van 1935/1939, welke grotendeels met die van 1920/1924 overeenstemt, valt voornamelijk toe te schrijven aan de door de crisis veroorzaakte werkloosheid en de dientengevolge verleende steunuitkeringen, zomede door het onder de crisisomstandigheden teruglopen van een aanzienlijk deel der inkomens.

De lagere druk in de jaren 1925/1934 kan ten dele worden verklaard door het affopen van de Verdedigingsbelasting II en voorts uit de voor het rijks personeel in 1925 ingegane loonsverlaging, waardoor de totale last van lonen en salarissen met ca 20 pCt daalde, welke maatregel door de gemeenten geleidelijk werd nagevolgd.

De ontwikkeling na de tweede wereldoorlog mag als bekend worden verondersteld. De belasting voor de lagere inkomens werd, in verband met de voortdurende stijging van het prijspeil, enige keren verlaagd. Na de periode 1948/1950, gedurende welke de belastingdruk op de middelbare en hogere inkomens wel bijzonder zwaar was,

trad ook voor deze inkomens enige ontspanning in.

Zowel na de eerste als na de tweede wereldoorlog doen zich belangrijke verschuivingen ten gunste van de lagere inkomens voor. Naar verhouding van 1900/1909 is de druk in 1920/1924 *lager* voor de inkomens beneden f 2.500; vergeleken met 1935/1939 is dit in 1948/1950, 1951/1953 en 1954 het geval voor de inkomens tot respectievelijk f 4.000, f 7.000 en rond f 9.000. In die jaren zijn de inkomens beneden respectievelijk f 1.720, f 2.590 en f 3.010 successievelijk vrijgesteld van belasting. Deze ontwikkeling ging gepaard met een toeneming van druk op de hoger liggende inkomens. De verzwareing is het sterkst voor de inkomens van 10 tot 20 mille; van 20 tot 30 mille zet een lichte daling van de toeneming in, welke zich vervolgens voortzet. Van periode tot periode bezien wordt de relatieve daling voor de hogere inkomens getemperd door een lichte stijging, welke stijging het logisch gevolg is van de zoëven bedoelde opwaartse verschuiving van de belastingvrije marge voor de lagere inkomens.

De „reële” druk.

In het voorgaande zijn twee factoren buiten beschouwing gebleven, welke bij de beoordeling van de belastingdruk van betekenis zijn, nl. 1e. de fluctuaties van het prijsniveau en de daarmee gepaard gegane schommelingen van de reële waarde van onze munteenheid; 2e. de veranderingen in de inkomensverdeling, welke zich in de loop der jaren krachtens economische factoren en uit hoofde van door de Overheid getroffen voorzieningen op maatschappelijk terrein hebben voorgedaan.

De eerste factor is nagegaan aan de hand van de door het Bureau Statistiek Amsterdam gepubliceerde prijsindexcijfers van het gezinsverbruik bij *arbeidersgezinnen* te Amsterdam, met behulp van welke cijfers een overzicht is samengesteld van de reële waarde van de gulden voor die gezinnen bij de besteding van hun inkomen, uit-

gedrukt als percentage van de waarde vergeleken bij de voor het onderzoek gebezigde periode 1935/1939 = 100. Deze waarden geven dus voor die gezinnen bij benadering de relatieve koopkracht weer in de verschillende jaren in verhouding tot die in de periode 1935/1939 = 100.

De cijfers luiden:

Periode of jaar	Reële waarde van de gulden in pCt van 1935/1939 (afgerond) (1935/1939 = 100)
1900/1909	123
1920/1924	71
1925/1929	80
1930/1934	93
1935/1939	100
1948/1950	45
1951/1953	38
1954	37 (voorl. raming)

Met behulp van deze cijfers kan de druk op de reële inkomens worden berekend. Daar het samenstellen van een volledig overzicht te omvangrijk zou worden, is volstaan met een opzet voor het jaar 1954, welke in tabel II is verwerkt.

TABEL II.

1954		Reële waarde van de inkomens vermeld in kolom 1, t.o.v. 1935/1939 (1935/1939 = 100)	Belasting in pCt welke in 1935/1939 werd geheven van de inkomens vermeld in kolom 3	Procentuele belastingdruk in 1954 vergeleken met die in 1935/1939 op	
Zuiver inkomen	Belasting in pCt van het zuiver inkomen vermeld in kolom 1			A	B
				de reële inkomens	de nominale inkomens
1	2	3	4	5	6
3.000	—	1.110	1,4	—	—
4.000	3,4	1.480	2,6	131	45
5.000	5,6	1.850	3,7	151	64
6.000	7,3	2.220	4,6	159	75
7.000	8,8	2.590	5,5	160	85
8.000	10,2	2.960	6,2	165	93
9.000	11,9	3.330	6,8	175	102
10.000	13,1	3.700	7,3	179	106
20.000	25,5	7.400	10,4	245	155
30.000	34,6	11.100	13,-	266	182
40.000	40,6	14.800	14,8	274	192
50.000	45,1	18.500	16,1	280	196
60.000	48,6	22.200	17,2	283	196
70.000	51,4	25.900	18,1	284	195
80.000	53,7	29.600	18,9	284	192
90.000	55,8	33.300	19,7	284	191
100.000	57,5	37.000	20,5	280	189

De reële waarde van de gulden in 1954, in de zin als hiervoor bedoeld, t.o.v. 1935/1939 beloopt 37 pCt, welk percentage is afgeleid van een indexcijfer van 271. Daarnaast berekend kan de reële waarde van de inkomens vermeld in kolom 1 van tabel II, in 1954, vergeleken met 1935/1939, worden gesteld op de bedragen genoemd in kolom 3 van deze tabel. Van die bedragen is de procentuele belastingdruk over 1935/1939 vermeld in kolom 4, in welke periode de „nominale” waarden van de inkomens gelijk waren aan de „reële” waarden. De cijfers tonen aan, dat in 1954 de reële belastingdruk aanmerkelijk verschilt met de nominale. Van een nominaal inkomen bijv. groot f 10.000 beloopt in 1954 de belasting 13,1 pCt. In 1935/1939 bedroeg de belasting van dit nominale inkomen 12,3 pCt. De reële waarde van een nominaal inkomen van f 10.000 in 1954, vergeleken met 1935/1939, beloopt f 3.700, van welk inkomen in die periode 7,3 pCt belasting werd geheven. Enerzijds luidt dus de vergelijking 13,1 : 12,3, anderzijds 13,1 : 7,3, d.w.z. „nominale” beloopt het percentage in 1954 t.o.v. 1935/1939 106, „reëel” echter 179.

Van dit standpunt uit bezien komt de belastingdruk in een geheel ander licht; de kolommen 5 en 6 van tabel II

brengen dit tot uitdrukking. De verschillen zijn evident. Zij wijzen uit, dat in plaats van een *verlaging* van druk tot de inkomens van f 9.000 (reëel f 3.330) in werkelijkheid bij een inkomen van f 4.000 (reëel f 1.480) reeds een *verzwaring* van druk is ontstaan. De relatief zwaarste druk begint ook hier bij de inkomens tussen 10 en 20 mille (reëel f 3.700 tot f 7.400). De stijging voltrekt zich verder vrijwel naar analogie van de nominale druk, maar beweegt zich op een hoger niveau, zodat ook opwaarts de druk zwaarder is.

Wijziging in de inkomensverdeling.

Aan deze factor zijn bij het heersend gebrek aan statistisch materiaal weinig positieve gegevens te ontleen. De statistiek der inkomstenbelasting vermeldt bijv. geen gegevens over het beroep der aangeslagenen; grondmateriaal aan de hand waarvan het nationaal inkomen en de verdeling daarvan in reële grootheden tegen constante prijzen kunnen worden berekend, is niet voorhanden, terwijl ten slotte prijsindexcijfers van het gezinsverbruik voor andere dan arbeidersgezinnen ontbreken. Dit complex van leemten vormt een ernstige belemmering bij het doen van onderzoekingen op het terrein van de inkomensverdeling. Het maakt zelfs de discussies bij de behandeling der staatsbegroting over de inkomens van het overheidspersoneel vrijwel onvruchtbaar en noopt er toe, zo men zich niet in speculatieve beschouwingen wil verdiepen, van een ontleding van deze uiterst belangrijke factor af te zien.

Conclusies en slotopmerkingen.

1. Blijkens tabel I is de progressie na beide wereldoorlogen sterk toegenomen, hetgeen impliceert, dat gedurende de halve eeuw, waarover zich het onderzoek uitstrekt, *uit hoofde van de gevoerde belastingpolitiek* twee keer een nivellering van inkomens heeft plaats gehad. Daar het tariefstelsel van de inkomstenbelasting na de tweede wereldoorlog voor het gehele land gelijk is, draagt het nivelleringsproces in deze jaren een uniform karakter; ten aanzien van de ontwikkeling na de eerste wereldoorlog mag, om redenen welke eerder zijn uiteengezet, worden aangenomen, dat, hoewel het onderzoek zich tot Groningen heeft beperkt, het proces zich destijds vrij algemeen naar analogie van die gemeente heeft voltrokken.

2. De na de eerste wereldoorlog tot stand gekomen nivellering is een gevolg van het bij de eeuwwisseling gegroeide besef van sociale rechtvaardigheid, als uitvloeisel waarvan het *draagkrachtbeginsel* weerklink vond bij de gevoerde belastingpolitiek, welke zich in beginsel vrijwel onveranderd tot aan de tweede wereldoorlog heeft gehandhaafd.

Nadien is de belastingpolitiek grondig van karakter veranderd. Zij beoogt velerlei doeleinden van sociale en economische aard; de progressie, welke is vereist voor de toepassing van het draagkrachtbeginsel en aldus een matige nivellering meebrengt, is dermate opgevoerd, dat van een *ombuiging in de richting van een nivelleringsprincipe* kan worden gesproken.

3. Door het volledig aan zich trekken van de heffing der belasting op het inkomen en het opvoeren van de progressie heeft de wetgever, uiteindelijk, tweërlei afhankelijkheid bewerkstelligd:

- een *individuele*, zich uitend in de vorm van consumptiebeperking, en een inkrimping van de mogelijkheid tot — individueel — sparen;
- een *gemeentelijke*, welke de betrokken besturen plaatst

voor de onmogelijkheid tot het doen van grote uitgaven voor de uitvoering van belangrijke werken, zonder hulp van de Staat.

4. Blijkens tabel II is de belastingdruk in 1954, berekend naar de nominale inkomens, belangrijk lager dan die berekend naar de reële inkomens. Bij de beoordeling van de hedendaagse verhoudingen, ook met betrekking tot de nivellering der inkomens, dient met dit verschijnsel rekening te worden gehouden, wil men niet tot onjuiste gevolgtrekkingen komen. Met betrekking tot het gekozen voorbeeld moge worden opgemerkt, dat aan de berekening van de reële inkomens prijsindexcijfers voor arbeidersgezinnen ten grondslag liggen, zodat, aangezien cijfers

voor andere groepen van de bevolking ontbreken, deze prijsindexcijfers ook voor de omrekening van de hogere inkomens zijn aangehouden. Dit betekent, dat de reële waarde van die inkomens hoogstwaarschijnlijk is overschat. Hierdoor mag worden aangenomen, dat de „reële” belastingdruk niet geflatteerd is voorgesteld.

5. Ten slotte een enkele opmerking. Bij het onderzoek heb ik mij uitsluitend bepaald tot het verzamelen en verwerken van gegevens, welke benodigd waren om de nivellering van inkomens uit hoofde van de belastingdruk op het inkomen aan te tonen. De economische gevolgen van deze nivellering voor onze volkshuishouding, welke buiten mijn gezichtskring vallen, laat ik gaarne ter beoordeling aan de ter zake kundigen over.

Groningen.

B. BOLMEIJER.

Voetbal en monopolie

De recente crisis in onze nationale voetbalwereld is niet alleen belangwekkend voor de voetbalenthousiasten — een groep burgers, tot wie dit blad zich niet in de eerste plaats richt — doch ook voor economen en andere beoefenaren van sociale wetenschappen. Voor de socioloog bijv. heeft het zeker zijn charmes nu en dan een onderzoekend oog te doen gaan over het verschijnsel van de massasport. Hem zal de enorme publiciteit, die de bewuste crisis heeft omringd, en die de weerspiegeling moet zijn van de bewogen belangstelling van een breed publiek, in de eerste plaats opvallen. Zo heeft een serieus dagblad als de Nieuwe Rotterdamse Courant in de afgelopen vijf maanden aan deze kwestie 132 berichten gewijd.

Het is aan deze knipselverzameling en aan de kennis, die wij zo jong verwierven, dat zij bijkans aangeboren mag heten, te danken, dat wij in staat menen te zijn een ruw schets te geven van de conventionele economische aspecten van dit voor economen zo inconventionele onderwerp.

Wat zich heeft afgespeeld was immers, economisch gezien, een strijd rond een monopolie. Nu zijn de volstrekte monopolies schaars¹⁾. Bovendien pleegt noch de vorming van een monopolie, noch de wijze, waarop het wordt aangevallen, voor anderen dan insiders gemakkelijk waarneembaar te zijn. Strategie en tactiek van de betrokkenen zijn in dit geval echter voor ieder zichtbaar geweest; de publiciteit was over en weer zelfs een factor in het spel van aanval en verdediging.

De monopolist.

Goed voetbal is een economisch goed, want veel mensen hebben er geld voor over om het te zien. Iedereen, die de maatregelen heeft aanschouwd, welke de verkeerspolitie moet nemen, als er in een der grote stadions een interlandwedstrijd wordt verspeeld, begrijpt, dat het organiseren van voetbalwedstrijden een reële commerciële propositie is.

Tot voor kort was de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond hier te lande met betrekking tot lucratieve voetbalwedstrijden volstrekt en onbetwist monopolist. De K.N.V.B. is een van die merkwaardige massa-organisaties — als verschijnsel kenmerkend voor ons maatschappelijk bestel, maar nog weinig geanalyseerd —, die haar exclusieve positie ontleen aan een veelheid van factoren.

In de eerste plaats bevordert het element van krachtmeting in de sport op het nationale vlak reeds een or-

ganisatorische concentratie. Wellicht mede hierdoor heeft ook het voetbal op confessionele grondslag een plaats in een eenheidsorganisatie gevonden.

Voorts leidt hetzelfde element van krachtmeting er toe, dat internationaal de diverse landelijke organisaties slechts één organisatie per land kunnen erkennen. De betekenis van deze factor kan niet meer worden onderschat door degene, die beseft, dat een buiten de K.N.V.B. voetballend speler zich nimmer onder de tonen van het Wilhelmus kan aangorden ter verdediging van de eer van zijn vaderland.

Bovendien zijn er in de winter geen andere sportieve kijkspelen, waaraan het publiek verkleefd is. Wielrennen is hier te lande alleen mogelijk in de zomer.

Ten slotte geniet de K.N.V.B. een zeker algemeen maatschappelijk aanzien en leunt hij, mede uit dien hoofde, evenals sommige andere monopolisten, enigermate aan tegen de Overheid. Aan deze laatste kan nl. een organisatie, waarin circa 400.000 burgers (7½ pCt van de mannelijke bevolking) een belangrijk deel van hun vrije tijd besteden, niet onverschillig blijven. De overheidssteun is van velelei aard en loopt van de aanleg en het op niet commerciële grondslag verhuren van sportvelden tot bijstand van immateriële en slechts het aanzien van de bond verhogende aard, zoals de verlening van het praedicaat „Koninklijke”.

De K.N.V.B.-monopolist had de merkwaardige politiek, dat hij eigenlijk poogde te ontkennen een exploitant van voetbal als kijkspel te zijn. Hij zag (en ziet nog) zijn doel in de bevordering van een zuivere sportbeoefening, rekening houdende met alle aspecten van ontspanning en jeugdvorming.

De recettes der wedstrijden waren in die gedachten-gang toevallige baten, die overigens welkom waren om allerlei activiteiten van de bond, zoals het jeugdvoetbal, te financieren. In deze visie paste, dat de spelers zelfs voor de meest profitabele wedstrijden geen enkele vergoeding ontvingen.

Het exclusivisme en het amateurisme waren reglementair tot in details vastgelegd en van scherpe sancties als schorsing en uitsluiting voorzien. Hoe effectief deze reglementering was, hebben wijzelf moeten ervaren, toen het personeel van het kantoor, waar wij werkzaam zijn, een genoegelijkheidswedstrijd wilde organiseren en daarbij geen K.N.V.B.-elftal als tegenstander bleek te kunnen krijgen.

Er was ongetwijfeld een wisselwerking tussen deze

¹⁾ „Le monopole pur est certainement aussi rare que la concurrence illimitée et absolument libre” (Richard Lewinsohn, Trusts et Cartels dans l'Economie mondiale, blz. 336).

politiek en het feit, dat de landelijke competitie zoveel eerste-klasseclubs telde. Door het gebod van amateurisme waren de „productiekosten” van de factor spelers zeer gering en was er daarom plaats voor veel clubs met eerste-klassepretenties. Bovendien stond dit amateurisme de concentratie van de sterke spelers in weinig clubs in de weg, omdat het een van de voornaamste redenen, waarom een speler van club zou willen veranderen, elimineerde. Het amateurisme was dus in het algemeen in overeenstemming met de gevestigde belangen der verenigingen.

Deze politiek ontmoette bezwaren. Vooreerst van de kant van de spelers, die niet begrepen, waarom hun talent, dat zoveel publiek trok en zoveel revenuën opleverde, niet voor henzelf exploitabel zou mogen zijn. Hun houding werd in de hand gewerkt door de enige uitwijkmogelijkheid, die het monopolie kende. Nederlandse spelers konden nl. in beroepsclubs in het buitenland gaan spelen. De tot legenden vervormde verhalen over hun welstand, hun huizen, hun auto's enz. maakten aan hun Nederlandse sportbroeders het profijtloze van hun eigen situatie des te pijnlijker bewust.

Bovendien maakte de reeds gereleveerde relatief „lage productiekosten” het amateuristische voetbal tot een quasi-natuurlijk monopolie. Aan deze monopolies is een zekere tendentie tot inefficiency inhaerent. Hierboven werd reeds uiteengezet, dat het niet leidde tot de vorming van de sterkst mogelijke elftallen. Voorts was het vrijwel onmogelijk, daar amateurisme trainingsdwang uitsloot, tot een verbetering van het „productieresultaat” te komen. Het spelpeil daalde dan ook, m.n. ten opzichte van andere landen, die het amateurisme hadden laten varen, hetgeen op onwederlegbare wijze werd aangetoond door de slechte resultaten in internationale wedstrijden. Het publiek toonde zich hierover ontevreden en liet blijken, dat het beter voetbal wenste, ook al zou dit niet amateuristisch zijn.

Er is wellicht veel te zeggen voor de stelling, dat monopolies inslapen. Er schuilt echter gevaar in een dergelijke generalisering en in de literatuur met betrekking tot het monopolieverschijnsel hebben wij haar dan ook niet expliciet aangetroffen. Vast staat echter, dat de leiding van de K.N.V.B. ondanks weerstanden aan het amateurisme bleef vasthouden. Nog geen drie jaar geleden nam het hoogste bestuursorgaan met een verpletterende meerderheid een motie in die richting aan.

Dit is wellicht alleen begrijpelijk door zich het karakter van de K.N.V.B. als massale organisatie voor ogen te stellen. De bond mocht een politiek van amateurisme volgen, hij is allerminst dilettantisch. Hij heeft een strikt verzakelijkte, pyramidale structuur, waarin de positie der afzonderlijke clubs, gegroepeerd naar speelsterkte, plaats van herkomst en al dan niet confessionele grondslag, in een ingewikkeld machtsevenwicht organisatorisch tot uitdrukking komt. Hij beschikt over een zeer omvangrijk centraal bureau en heeft een opperste leiding van het moderne manager-type. In dit opzicht vertoont de K.N.V.B. geheel de wezenskenmerken van een machtsorganisatie, welke men in de economische literatuur met trust pleegt aan te duiden ²⁾. In een dergelijke organisatie kunnen van die van de leiding afwijkende inzichten lang worden onderdrukt.

De outsider.

Achteraf gezien, had de situatie zich in de loop der jaren zodanig ontwikkeld, dat zij optimaal was voor het optreden van een outsider. Deze verscheen in de

maanden Mei en Juni van dit jaar in de vorm van de Nederlandse Beroepsvoetbalbond (N.B.V.B.),

De beroepsbond moest met de K.N.V.B. op drie punten concurreren: om de gunst van het publiek, om de spelers en om de velden.

Met betrekking tot de eerste twee punten was de beroepsbond zonder twijfel in het voordeel. Betaald voetbal kan, bedrijfseconomisch gezien, vergeleken met amateuristisch voetbal worden gekenschetst als een verbetering van de productietechniek. Wel eiste dit, temeer waar de beroepsbond om een serieus outsider te kunnen zijn een zekere omvang, wat betreft het aantal bij hem aangesloten clubs diende te hebben, een niet onbelangrijke investering ³⁾, doch dit schijnt nimmer een moeilijkheid van betekenis te hebben opgeleverd.

Het publiek heeft van den beginne af zeer gunstig op de beroepsbond gereageerd, omdat deze beter spel beloofde te bieden dan de K.N.V.B.-ploegen. Daaraan zal echter ook de uiterst handige publiciteitscampagne van de beroepsbond — een essentieel onderdeel van de bedrijfspolitiek van de moderne ondernemer — niet vreemd zijn geweest.

Ten aanzien van de velden was de beroepsbond in het nadeel. Aanleg van nieuwe velden kwam niet in aanmerking; de bond was dus aangewezen op terreinen van K.N.V.B.-clubs, die bijv. in financiële moeilijkheden verkeerden, en van gemeenten. Daarbij was uiteraard slechts huur op commerciële grondslag mogelijk. K.N.V.B.-clubs, die hun terreinen beschikbaar stelden, konden vanzelfsprekend de scherpste sancties van hun bond verwachten; in een enkel geval werd zelfs overgegaan tot schorsing. De gemeenten aarzelden ook met de beroepsbond in zee te gaan, omdat zij beseften daardoor de positie van de K.N.V.B.-clubs en aldus de sportbeoefening als ontspanning te ondergraven. Dit leidde tot debatten en stemmingen met uiteenlopende uitslag in verschillende gemeenteraden.

Alles overziende wekt het geen verwondering, dat de aanloopperiode van de beroepsbond ten minste een half jaar heeft geduurd en de aanloopkosten naar schatting f 700.000 hebben bedragen.

Ten slotte vertoonde de beroepsbond ook in dit opzicht een traditioneel kenmerk van een succesvol outsider, dat zijn leiding bewees van goed kaliber te zijn.

De strijd.

Ook bij de beroepsbond bestond een immanent streven naar een monopoliepositie. Dit volgt, wij wezen er reeds op, o.a. uit het element van krachtmeting in de sport. Had de bond succes, en alle tekenen wezen in die richting, dan moest dit dus op lange termijn leiden tot een verdwijnen van de K.N.V.B., niet slechts als enige, maar ook als de voornaamste leverancier van voetbal als kijkspel. Dit betekende dus voor de K.N.V.B. een zeer ernstige bedreiging van zijn positie, welke tot verweer noopte. Daarbij kwam, dat ook binnen het trustverband onrust ontstond. Door het succesvol opereren van de beroepsclubs zagen vele K.N.V.B.-clubs zich in hun bestaan bedreigd door het verlies van hun spelers en hun publiek. Dat bracht met name in Limburg — in K.N.V.B.-kringen al spoedig aangeduid als noodgebied — enkele K.N.V.B.-clubs op de rand van het faillissement.

Het verweer van de K.N.V.B. droeg alle kenmerken van het optreden van een monopolist tegen een gevaarlijk outsider.

²⁾ Verg. Prof. H. W. Lambers: Marktstrategie en mededinging in De Economist 1950, blz. 821. Deze stelt, dat economisch de toetreding als aanbieder kan worden belemmerd, doordat bij de huidige stand van de techniek de minimumomvang, die tot een lonende kostprijs leidt, hoog ligt.

³⁾ Verg. R. Liefmann: Kartelle, Konzerns und Trusts, blz. 344 e.v.

In de eerste plaats werd de bond gedwongen zich aan te passen aan de bedrijfspolitiek van zijn tegenstander. Het bondsbestuur ging hier schoorvoetend toe over, na op een wijze, die geleek op een staatsgreep, onder druk te zijn gezet door de besturen van enige bedreigde verenigingen. In het midden mag worden gelaten, of het bestuur het bevoegde orgaan was in dezen een beslissing te nemen, het was duidelijk, dat de spelers, toen eenmaal de toezegging was gedaan, dat zij betaald zouden worden, zich die belofte niet meer lieten ontnemen.

Daarnaast trad de K.N.V.B. met alle mogelijkheden, die zijn nog altijd formidabele machtspositie bood, tegen de beroepsbond op.

Deze mogelijkheden lagen vooral in het juridische vlak. Met „licentie-contracten” werd beoogd het nog aanwezige spelersbestand te behouden; ten slotte werd een concurrentiebeding opgelegd, dat onder een zware boete elke speler, ook de bescheidenste amateur, verbood in ander dan K.N.V.B.-verband te voetballen. Voorts werd een amnestie afgekondigd voor spelers, die naar de beroepsbond waren overgegaan en in K.N.V.B.-verband wilden terugkeren. Dit leidde weer tot een aantal processen in kort geding wegens uitlokking van contractbreuk, in welke processen de beroepsbond gewoonlijk aan het langste eind trok ⁴⁾. Ook buiten de K.N.V.B. de bestaande historische bindingen uit o.a. door pressie uit te oefenen op gemeentebesturen, die velden aan de beroepsbond ter beschikking wilden stellen.

Een kenmerkend trekje voor het optreden van de K.N.V.B. als monopolist in strijdpositie was het instellen van een steunfonds om de clubs, die in de concurrentiestrijd het onderspit dreigden te delven, uit de financiële moeilijkheden te halen. Tekenend voor de gehele situatie was de geprojecteerde omvang van dit steunfonds van enige honderd duizenden guldens.

Het bestuur werd ten slotte materieel ter zijde gesteld door de instelling van een urgentiecommissie met vrijwel onbeperkte bevoegdheden.

Het vergelijk.

Het zal duidelijk zijn, dat een machtsstrijd in een tak van bedrijf, waaraan een tendentie tot monopolievorming inhaerent is, een strijd op leven en dood betekent. Het ligt voor de hand, dat een dergelijke strijd met grote financiële offers voor beide partijen gepaard zal gaan.

Maar waar de verhoudingen zo liggen — en dit gold ongetwijfeld voor de verhouding K.N.V.B./N.B.V.B. — is de situatie tevens rijp voor het treffen van een vergelijk. Voor een voortzetting van de strijd was hier te minder aanleiding, nu — ongetwijfeld door het optreden van de

N.B.V.B.—de K.N.V.B. tot betaald voetbal was overgegaan en dus geen principieel verschil in bedrijfspolitiek meer bestond en op lange termijn ook geen essentieel verschil in — verbeterde — productieresultaten (i.c. spelpeil) viel te verwachten.

Het pleit voor de zakelijke inzichten van de leiding van de beroepsbond en van de urgentiecommissie, dat zeer spoedig, nadat eenmaal de onderhandelingen tussen beide waren begonnen, een vergelijk werd bereikt. Dat de schikking gunstig uitviel voor de economisch sterkste partij, i.c. de beroepsbond, ligt voor de hand.

Het vergelijk houdt o.a. in een totale reorganisatie van het topvoetbal in Nederland. Er zal thans een competitie worden verspeeld tussen 56 clubs, die hun spelers mogen betalen. Hieronder zijn ook de vroegere beroepsclubs. Deze topgroep zal in twee jaar worden gereduceerd tot ongeveer 20. De verhoudingen tussen de clubs, wat betreft hun spelersbestand, worden voorshands zoveel mogelijk bevroren. Het steunfonds voor financieel zwakke clubs werkt door.

Bij dit project gaat het, economisch gezien, om de vraag, hoe de gedragslijn van de trust moet zijn tegenover de zwakke ondernemingen in het trustverband. Er zijn, gezien de ervaringen in het buitenland, goede gronden om aan te nemen, dat er in Nederland geen empooi is voor meer dan circa 20 betalende clubs. Terecht wordt er dan ook naar dit getal gestreefd. Dit betekent echter, dat er op dit ogenblik, met 56 betalende clubs, verspilling plaatsvindt en dus een aantal clubs in financiële moeilijkheden moet komen. De bevrozing der verhoudingen en de aanwezigheid van het steunfonds, dat de clubs niet bepaald tot een conservatieve financiële politiek noopt, snijden de natuurlijke middelen tot correctie af. Daarbij is de overgangperiode van 2 jaar rijkelijk lang; deze kan de gevaren, welke de situatie in zich bergt, slechts vergroten.

Het zou daarom de voorkeur verdienen, als zo spoedig mogelijk een voorziening tot stand kwam, waardoor de beste spelers in een gering aantal clubs worden geconcentreerd. Als complement daarvan behoort dan een transferregeling te worden gecreëerd, zoals ook het buitenland die kent. In zulk een regeling kan een club zijn medewerking aan het overgaan van een van zijn spelers naar een andere vereniging van het betalen van een vergoeding afhankelijk stellen. Alleen als dergelijke voorzieningen bestaan, is een rationeel bedrijfsbeleid voor de clubs mogelijk.

Het is echter begrijpelijk, dat het aanstonds invoeren van dergelijke hervormingen, welke materieel op het „afslachten” van de zwakken neerkomen, geen kans van slagen heeft.

Mr W. J. VAN EIJKERN.
Drs P. G. RIDDER.

⁵⁾ -Gravenhage.

⁴⁾ Zie bijv. N.J. 1954, no 586.

De Amerikaanse Landbouwwet 1954 en de katoenmarkt

Inleidende opmerkingen ¹⁾.

Met meer dan gewone belangstelling is in textielkringen het verloop van de politieke beraadslagen in Washington gevolgd over de nieuwe landbouwwetgeving in de Verenigde Staten. De strijd omtrent de nieuwe agrarische politiek kreeg op 28 Augustus 1954 haar beslag door de ondertekening door President Eisenhower van de Landbouwwet 1954. Reeds eerder werden in een speciale wet, nl. de „Agricultural Trade Development and Assis-

tance Act of 1954”, bepalingen vastgesteld inzake de verkoop van overtollige Amerikaanse landbouwproducten (inclusief katoen). De sindsdien bekend geworden bijzonderheden maken het mogelijk een beter inzicht te verkrijgen in de katoenpolitiek van de Regering der Verenigde Staten in het a.s. seizoen 1955/56 en daarop volgende seizoenen, zowel ten aanzien van het te verwachten aanbod als met betrekking tot de te verwachten prijsontwikkeling.

De aanvankelijke verwachting, dat deze nieuwe wetgeving de steunprijzen voor ruwe katoen op een meer

¹⁾ Bij het schrijven van dit artikel is gebruik gemaakt van gegevens vervaardigd in diverse publicaties van het Department of Agriculture en de I.C.A.C. in Washington.

realistische basis zou vaststellen, bijv. meer in overeenstemming met de prijsontwikkeling van de grote concurrent van ruwe katoen, de rayongrondstoffen, is — althans voor het seizoen 1955/56 — niet in vervulling gegaan. Het element prijsregulatie is bij te grote oogsten in de Wet ingevoegd. Evenwel is de invloed daarvan door concessies aan de politiek belangrijke katoeninteressenten voor oogst 1955 geëlimineerd. Eerst voor het seizoen 1956/57 gelden ter berekening van het steunprijsniveau normen, ten gevolge waarvan uiteindelijk lagere beleningstarieven zullen ontstaan. De Wet is overigens vrij gecompliceerd. Duidelijk zijn de sporen merkbaar van op menigerlei gebied getroffen compromissen.

Ter verduidelijking van de bierna volgende uiteenzetting, worden eerst de ramingen vermeld voor het seizoen 1954/55, hetwelk op 1 Augustus ll. is aangevangen:

Overzicht katoensituatie in het seizoen 1954/55

		(in mln bn van 500 lbs)	
carry-over 1-8-1954	9,6	a)
importen	0,2	
productie	13,2	b)
		23,0	23,0
consumptie binnenland	8,6 à 9,0	
exporten	4,2 à 4,5	
		12,8 à 13,5	
carry-over 1-8-1955	10,2	à 9,5
a) Hiervan vrije voorraden bij industrie	1,2 mln bn		
	bij handel	1,3	" "
	C.C.C.-voorraden	7,1	" "
b) Productieraming volgens het 5e officiële oogstrapport.			

De zgn. „set-aside” (de speciale reserve).

De nieuwe Wet voorziet in de bevoegdheid van de Regering minimaal 3 en maximaal 4 mln bn Uplandkatoen uit de in eigendom aan de Commodity Credit Corporation toebehorende voorraden te nemen en afzonderlijk op te slaan. De Regering kan deze hoeveelheid katoen, de zgn. „set-aside” aanwenden voor:

- hulpverlening bij rampen;
- verkoop, al dan niet door middel van compensatietransacties ter ontwikkeling van nieuwe markten voor Amerikaanse landbouwproducten;
- export in ruil voor buitenlandse deviezen tegen een prijs, die acceptabel is voor de C.C.C., echter met inachtneming van de bepalingen van de „Agricultural Trade Development and Assistance Act of 1954”;
- verkoop voor ongelimiteerd gebruik ter voorziening in een behoefte aan grotere voorraden tegen 105 pCt van de pariteitsprijs. d.w.z. voor middling 15/16 inch 37,98 dollarcent per lb. op basis van de pariteitsprijs voor October 1954.

In feite heeft Secretary Benson reeds 1 mln bn op grond van vorenstaande bepalingen uit de markt genomen, aan welk kwantum, zodra zulks mogelijk is, alsnog additioneel 2 mln bn zullen worden gevoegd, teneinde het totaal te brengen op het door de Wet voorgeschreven minimum. Deze speciale reserve van 3 mln bn, welke desalniettemin boven de markt blijft hangen, vormt een onzekere en onstabiele factor in de nieuwe katoenpolitiek. Van belang is hier reeds te noteren, dat genoemde reserve bij de berekening van het steunprijsniveau van het zgn. totale aanbod in mindering wordt gebracht. De „set-aside” wordt echter in het totale aanbod opgenomen bij de berekeningen ter beoordeling van de noodzakelijkheid van eventuele arealrestricties.

Prijsmatregelen.

In de nieuwe Landbouwwet 1954 wordt het systeem van flexibele steunprijzen ingevoerd met de bedoeling door prijsregulatie bij te grote oogsten in de toekomst,

te beginnen bij oogst 1956, de katoenproductie in de Verenigde Staten meer aan te passen aan de vraag. De prijsmatregelen vallen in twee hoofdgroepen uiteen: in de eerste plaats voor oogst 1955, derhalve voor het a.s. seizoen 1955/56 en voorts voor oogst 1956 en latere oogsten.

1. Prijsmatregelen geldend voor oogst 1955, derhalve voor het seizoen 1955/56.

Voor oogst 1955 fluctueert de prijssteun tussen 82½ en 90 pCt van de pariteitsprijs. Indien de „marketing quotas”, d.w.z. de arealrestricties, niet afgestemd worden bij het a.s. telers-referendum kan voor oogst 1955 de prijssteun niet beneden 82½ pCt van de pariteitsprijs dalen. Het maximum, 90 pCt, kan bereikt worden, indien het werkelijke of totale aanbod (carry-over plus oogst), na aftrek van de speciale reserve (3 mln bn), 108 pCt is of minder dan het als normaal beschouwde aanbod in 1955/56. Onder het normale aanbod blijft men verstaan 130 pCt van de binnenlandse consumptie plus de export. Voor extra langstapelige katoen geldt een enigszins afwijkende regeling, welke hier buiten beschouwing blijft, omdat praktisch het gehele beperkte aanbod van deze katoen voor de Noordamerikaanse markt is gereserveerd.

2. Prijsmatregelen voor oogst 1956 en latere oogsten.

De steunprijs fluctueert voor oogst 1956 en latere oogsten tussen 75 en 90 pCt van de pariteitsprijs. Ook hier gaat men uit van de begrippen totaal en normaal aanbod, waarvan hierboven onder 1. de definities reeds zijn gegeven. Het beleningstarief is 90 pCt van de pariteitsprijs bij een totaal aanbod van niet meer dan 108 pCt van het als normaal beschouwde aanbod. Voorts wordt de volgende degressieve schaal toegepast:

totaal aanbod 108-124 pCt van normaal aanbod: voor iedere stijging van 2 pCt van het totale aanbod daalt de steunprijs met 1 pCt tot 82 pCt; totaal aanbod 125 pCt en meer van normaal aanbod: voor iedere stijging van 1 pCt van het totale aanbod daalt de steunprijs met 1 pCt tot het minimum van 75 pCt van de pariteitsprijs.

Bepaling pariteitsprijzen.

Er is thans sprake van drie soorten pariteitsprijzen:

- de oude pariteitsformule, gebaseerd op verhoudingen van 40 jaar geleden (1909/1914 = 100);
- de nieuwe pariteitsformule, welke rekening houdt met prijsverhoudingen gedurende de meest recente 10 jaar;
- de overgangspariteitsformule, welke de oude pariteitsprijs is minus 5 pCt voor ieder volledig kalenderjaar sinds 1 Januari 1955.

Laatstgenoemde pariteitsformule treedt in werking op 1 Januari 1956 voor het seizoen 1956/57 en geldt zolang de nieuwe, of moderne pariteitsformule niet hoger uitkomt dan eerstgenoemde.

Consequenties, welke voortvloeien uit de nieuwe landbouwwetgeving, voor de marktontwikkeling op katoengebied in de Verenigde Staten.

a. Oogst 1954 en verkoop van surplus-katoen.

In aansluiting aan hetgeen omtrent de katoensituatie in de Verenigde Staten reeds opgemerkt werd in een artikel in „E.-S.B.” van 18 Augustus 1954²⁾ wordt thans aandacht gevraagd voor de actie van de Regering der Verenigde Staten tot liquidatie van overtollige voorraden

²⁾ „De huidige en toekomstige katoenpolitiek in de Verenigde Staten” in „E.-S.B.” van 18 Augustus 1954, no 1941, blz. 655.

ruwe katoen. Een en ander vormt een onderdeel van de nieuwe katoenpolitiek.

Volgens de „Agricultural Trade Development and Assistance Act of 1954” kunnen in totaal voor \$ 1 mrd surplus landbouwvoorraden verkocht worden op bijzondere voorwaarden. Voor \$ 700 mln tegen buitenlandse valuta, terwijl \$ 300 mln surplus stocks gebruikt kunnen worden voor hulpverlening aan bevriende naties (in geval van hongersnood en andere catastrophes etc.). Naar algemene verwachting zal katoen voor het laatste doel niet in aanmerking komen. Voor de katoenindustrie is van belang wat er gebeurt met de eerstgenoemde \$ 700 mln. Dit bedrag is beschikbaar voor verkoop van overtollige landbouwproducten, inclusief katoen tegen buitenlandse valuta.

Duidelijkheidshalve wordt hier eerst vermeld welke quantiteiten katoen momenteel in de Verenigde Staten beschikbaar zijn voor verkoop volgens de situatie per 12 November 1954.

Loan 1951 - 126.000 bn	thans eigendom van de C.C.C. sinds 14 October 1954.
Loan 1952 - 1.675.000 „	hiervan zijn door de Regering der Verenigde Staten 1 mln bn uit de markt genomen (de zgn. „set-aside”); 675.000 bn zijn eigendom van de C.C.C. sinds 1 Augustus 1954.
Loan 1953 - 5.059.000 „	eigendom van de producenten, die de katoen bij de C.C.C. beleend hebben. Tot 31 Juli 1955 kunnen de producenten de leningen afbetalen en de katoen terugkopen. Het restant wordt door de C.C.C. op 1 Augustus 1955 in eigendom overgenomen. Eerst daarna zal er voor de Amerikaanse Regering de mogelijkheid bestaan een additionele hoeveelheid van 2 mln bn uit de markt te nemen, teneinde de reserve, de zgn. „set-aside”, te brengen op 3 mln bn in totaal, de minimale hoeveelheid, welke de wet voorschrijft.
Loan 1954 - 764.000 „	eigendom van de producenten, die de katoen bij de C.C.C. beleend hebben.
Aan free cotton	is er beschikbaar in het gehele seizoen 1954/55: a) carry-over free cotton per 1-8-54 1,3 mln bn a) productie ./, binnenlands verbruik (13,2 mln b) - 8,6 mln) 4,6 „ „
	5,9 mln bn

Te verwachten export 4,2 à 4,5 mln bn.

a) De mill stocks ad 1,2 mln bn blijven buiten beschouwing.

b) Hiervan zijn per 12 November 1954 bij de C.C.C. beleend 764.000 bn.

Voor verkoop via de normale handelskanalen tegen buitenlandse valuta komt in aanmerking: katoen uit de voorraden, welke het eigendom zijn van de C.C.C. of katoen uit stocks, die na aanvankelijke belening bij de C.C.C. weer worden afgelost. De exporteur kan eigen katoen voor deze speciale export gebruiken, op voorwaarde, dat deze katoen, d.w.z. de daarmee overeenkomende waarde of hoeveelheid, vervangen wordt door C.C.C.-katoen. Voor zover op dit moment bekend; wordt deze katoen, welke onder de werkingssfeer valt van de „Agricultural Trade Development and Assistance Act of 1954”, tot het zelfde prijsniveau verkocht, als voor andere buitenlandse importeurs geldt, indien zij de Amerikaanse katoen tegen verrekening van dollar-valuta betrekken, d.w.z. tegen de in de Verenigde Staten geldende marktprijzen.

Er kan verder door landen, die van de Verenigde Staten militaire of economische hulp ontvangen, katoen betrokken worden binnen het kader van een bedrag van \$ 350 mln, uitgetrokken voor alle surplusvoorraden van landbouwproducten. De transacties vallen onder de Mutual Security Act van 1954, de voortzetting van het plan-Marshall. In wezen kan deze katoen derhalve tegen nationale valuta aangeschaft worden tegen dezelfde voorwaarden als hierboven vermeld. Ten slotte is er de speciale reserve of „set-aside”, thans groot 1 mln bn. De verkoop hiervan zal moeten plaatsvinden in overeenstemming met door de President (Administratie) vast te stellen voorwaarden, waarbij verstoring van normale marktverhoudingen zal worden voorkomen. De I.C.A.C. raamt de extra verkopen krachtens deze maatregelen voorlopig op rond 500.000 bn.

Ten gevolge van de grotere oogstopbrengst in 1954 dan

aanvankelijk verwacht, nl. 13,2 mln bn (volgens de jongste oogstraming van 1 November 1954), is er quantitatief voldoende katoen uit de huidige oogst voor export beschikbaar. De door de buitenlandse spinners gevraagde „grades and staples” zal het noodzakelijk maken ook katoen uit de loans (1953 en 1954) terug te nemen. De onvermijdelijke consequentie daarvan is, dat de daarmee verbonden kosten moeten worden betaald. De I.C.A.C. raamt deze kosten als volgt:

om te beginnen 0,30 dollarcent per lb. C.C.C.-onkosten, dan 0,20 dollarcent per lb carrying charges per maand (voor opslag, verzekering, etc.), vervolgens 0,60 dollarcent per lb. minimaal (\$ 3 per baal) vergoeding voor de farmer.

Met nieuwe arealrestricties voor oogst 1955 in het vooruitzicht kan, niet te voorzien omstandigheden voorbehouden, met hogergenoemde feiten voor ogen, in het verdere verloop van seizoen 1954/55 niet anders dan een relatief vaste markt voor Amerikaanse katoen worden verwacht. Een hogere slotstraming voor oogst 1954 kan het beeld nog enigszins in baisse-gunstige zin wijzigen.

b. Arealrestricties voor oogst 1955.

De Landbouwwet 1954 noodzaakt de Amerikaanse Regering voor het seizoen 1955/56 door middel van de zgn. „marketing quotas” wederom arealrestricties in te stellen. Dit blijkt duidelijk uit onderstaande berekening

a. totaal aanbod 1954/55 - carry-over 1-8-1954	9,6 mln bn
oogst	13,2 „ „
	22,8 mln bn
b. normaal aanbod 1954/55 consumptie en export	13,5 „ „
plus 30 pCt	4,0 „ „
	17,5 mln bn

Het totaal aanbod is groter dan het normaal-aanbod, waaruit de wettelijke noodzaak tot beperking van het areaal voor oogst 1955 voortvloeit. Intussen zijn de areaaltoewijzingen voor 1955 door Secretary Benson bekend gemaakt, nl. 15 pCt beneden het areaal van 1954, in totaal 18,1 mln acres. De „marketing quotas” zijn vastgesteld op 10 mln bn. Indien 2/3 gedeelte der producenten bij het op 14 December a.s. te houden referendum met deze maatregelen hun instemming betuigt, zullen de katoenprijzen gesteund worden op basis van 82½-90 pCt van de pariteit. In het tegenovergestelde geval daalt de steunprijs tot 50 pCt van de pariteit. Het resultaat der stemming staat uiteraard bij voorbaat vast. Er zullen echter ongetwijfeld wederom pogingen in het werk worden gesteld langs wettelijke weg door een actie in het Congres een verhoging van de areaaltoewijzingen te verkrijgen. Arealbeperking is overigens een hausse-gunstige factor.

c. Te verwachten prijsontwikkeling oogst 1955.

Het hangt, zoals elders in dit artikel uiteengezet, van de verhouding tussen totaal en normaal aanbod in het seizoen 1955/56 af op welk definitief percentage de steunprijs wordt vastgesteld. Volgens een voorlopige berekening kan niet anders worden aangenomen, dan dat de steunprijs voor oogst 1955 gefixeerd blijft op het niveau van 1954, derhalve op 90 pCt van de pariteit. Immers, rekening houdende met de toe te passen aftrek van de speciale reserve van 3 mln bn kan het totale aanbod in het seizoen 1955/56 geraamd worden op:

carry-over 1-8-1955	9,5 mln bn
minus speciale reserve	3,0 „ „
	6,5 mln bn
raming oogst 1955	10 à 12 mln bn
	16,5 à 18,5 mln bn

Daartegenover staat een te verwachten *normaal aanbod* van 130 pCt van consumptie plus export ad ca 13,5 mln bn = 17,5 mln bn.

Volgens deze berekening zou het totale aanbod 94 à 105 pCt van het normale aanbod bedragen, hetgeen minder is dan het percentage van 108, hetwelk vereist is om een steunprijsniveau van 90 pCt van de pariteit te bereiken. Al naar gelang de situatie zich met betrekking tot de omvang van oogst 1955 wijzigt, biedt de Wet de mogelijkheid, door vergroting van de speciale reserve tot maximaal 4 mln bn als gevolg waarvan het totale aanbod een dienovereenkomstige daling ondergaat, zodanig te manipuleren, dat een steunprijs van rond 90 pCt van de pariteit kan worden gehandhaafd.

d. Te verwachten prijsontwikkeling oogst 1956.

Het is uiteraard niet mogelijk thans reeds een verantwoordte opinie ten beste te geven voor een zover verwijderd tijdstip als het seizoen 1956/57. Uit de huidige landbouwwetgeving kan echter de conclusie worden getrokken dat voor oogst 1956 in de eerste plaats geldt de flexibele steunprijs van 75 tot 90 pCt van de pariteitsprijs. Voorts wordt de overgangspariteitsformule toegepast (zie opmerkingen onder het hoofdje „Bepaling pariteitsprijzen”). Volgens de ramingen van het Departement van Landbouw in Washington zal de steunprijs voor ruwe katoen in 1956 circa 2 dollarcent per lb. lager liggen dan in 1954.

Arnhem.

W. KATS.

Een wijziging in de economische politiek van Turkije

Snelle economische ontwikkeling.

De Democratische Regering, die sinds een aantal jaren na de oorlog het bewind in Turkije van de Republikeinen heeft overgenomen, streeft evenals haar voorganger naar een zo snel mogelijke ontplooiing van het land.

Terwijl de Republikeinse Regering in de eerste plaats aandacht besteedde aan de industriële vooruitgang, legden de Democraten meer de nadruk op de landbouw- en verkeerssector.

Waren de resultaten, waarop het Republikeinse bewind kan bogen, al in korte tijd verkregen, de opvallend snelle groei, die de economie onder de Democraten te zien heeft gegeven, dwong allerwege eerbied af. Aan de waarde van deze prestatie wordt niets afgedaan door het feit, dat een aante hierna te noemen factoren meewerkte.

In de eerste plaats de Koreaanse hoogconjunctuur, die de economische politiek van de Democratische Regering begunstigde, waardoor zij met succes haar doel kon richten op een geforceerd ontwikkelingsplan. Verder verzekerde de strategische ligging van het land tussen Oost en West haar van de steun van het Westerse blok. Bovendien was zij zich er van bewust, dat het de Westerse landen heel wat waard zou zijn zich van een zo groot mogelijk deel van de snel groeiende binnenlandse markt te verzekeren. Dit laatste was voor deze landen eveneens een aanleiding credieten ten behoeve van de ontwikkelingsprojecten te verstrekken. Ten slotte zijn de weersomstandigheden zo geweest, dat in de afgelopen jaren zeer goede oogstresultaten konden worden bereikt.

Zo zien we, dat binnen zeer korte tijd irrigatiewerken, havens en vliegvelden werden aangelegd en de uitbreiding van het spoorweg- en wegennet mogelijk was. Van niet minder belang was de snelle productiestijging in de landbouw en het feit, dat nieuwe gewassen, zoals granen en katoen, aan het agrarisch assortiment werden toegevoegd. De tarwe-opbrengst vermeerderde zelfs zo snel, dat tarwe thans het eerste Turkse landbouwproduct en het belangrijkste uitvoergoed is geworden.

Hiermede maakte de Regering belangrijke vorderingen in de richting van haar streven naar verhoging van het welvaartspeil der armelijke agrarische bevolking. Ook kon hierdoor de uitvoer worden vergroot, zodat de deviezenbron toenam. Dit was ook in hoge mate noodzakelijk voor de financiering van de invoer van kapitaalgoederen, teneer daar de Regering het investeringsprogramma progressief wenste op te voeren.

Betalingsmoeilijkheden en inflatie.

Het is haast vanzelfsprekend, dat deze snelle prestaties niet zonder moeilijkheden konden worden verricht. Het geforceerde investeringsprogramma veroorzaakte dan ook moeilijkheden op het gebied van de betalingsbalans en het binnenlandse monetaire evenwicht.

De invoer, in het bijzonder die van kapitaalgoederen, was zeer snel toegenomen. Hiermede kon de uitvoer geen gelijke tred houden, vooral niet toen na de wapenstilstand op Korea de grondstoffenmarkten verzadigd raakten en de Turkse exportproducten ernstige concurrentie ontmoetten. Doordat de Turken, vanwege de nog te hoge voortbrengingskosten van de nieuwe producten, niet tegen de concurrentiestrijd waren opgewassen en de Regering, wat de tarwe betrof, zolang mogelijk in het berekenen van hoge exportprijzen bleef volharden, moest op de exportmarkten terrein worden prijsgegeven. Het gevolg hiervan was, dat het land wegens gebrek aan deviezen in betalingsmoeilijkheden kwam en een grote achterstand in de aflossing van de buitenlandse handelschulden ontstond.

Ook het monetaire evenwicht in het binnenland werd verstoord, doordat het de Regering aan voldoende eigen middelen ontbrak om de omvangrijke publieke investeringen zonder de drukpers te financieren. De begrotingstekorten, die ontstonden, veroorzaakten een inflatoire druk. Eveneens inflatoir werkte naderhand de prijssteunpolitiek voor de tarwe. Door de hierboven geschetste daling van de uitvoer, na de wapenstilstand op Korea, bleef de Regering spoedig met grote onverkoopbare voorraden tarwe zitten. Hierdoor was zij gedwongen haar tarweprijs geleidelijk aan die van de wereldmarkt aan te passen. Om de boeren echter deze strop te besparen en een daling van het landbouwkomen te voorkomen, is zij tot prijssteun van de tarwe overgegaan.

Volharding in deze economische politiek en pressie van buiten.

Ondanks deze ontwikkeling veranderde de Regering haar economische politiek niet. Vóór de algemene verkiezingen, die in Mei jl. werden gehouden, wilde zij dit niet, omdat zij zich met deze economische politiek bij de agrarische bevolking (die de meerderheid vormt) juist zo populair had weten te maken. Na de verkiezingen, die een overweldigende zege voor haar betekenden, wenste

zij evenmin in haar politiek verandering te brengen. Het was immers deze politiek, waaraan zij haar grote overwinning had te danken.

Terwijl zij er op speculeerde, dat de leveranciers van Turkije voldoende vertrouwen zouden hebben in de toekomst van het land en in de toenemende belangrijkheid van de Turkse markt, hoopte de Regering voor de oplossing van haar problemen op de steun en credietverlening van het buitenland.

Van verschillende zijden werd echter op de Regering aandrang uitgeoefend, een wijziging te brengen in de economische politiek. Terwijl reeds eerder bij het conflict met de Wereldbank (begin 1953) was gebleken, dat aan de Regering de raad was gegeven een minder inflatoire politiek te voeren en de investeringen te beperken, heeft de raad van de O.E.E.S. hetzelfde advies verstrekt. Ook President Eisenhower schijnt tijdens het bezoek van de Turkse Minister-President Menderes aan Washington in Juni jl. zijn bezorgdheid over de financiële ontwikkeling van Turkije kenbaar te hebben gemaakt. Hij schijnt Menderes te hebben verzocht een verandering van politiek in overweging te nemen. Verder zijn er indicaties, dat in kringen van de Regering zelf het aantal voorstanders van een wijziging van de politieke koers toeneemt.

Toch verandering van koers?

Al zal de pressie, die van buitenaf op de Regering is uitgeoefend, ongetwijfeld van invloed zijn geweest, zij zou niet voldoende zijn om de Regering tot andere inzichten te bewegen.

Het zijn echter een aantal ernstige gebeurtenissen in het land zelf geweest, die haar tot stappen in andere richting hebben geroept.

1. In de eerste plaats veroorzaakte de jongste ontwikkeling op het gebied van de buitenlandse handel een verdere achteruitgang van de reeds critieke betalingspositie. Blijkens de cijfers van de buitenlandse handel bedroeg de invoer in de eerste zes maanden van dit jaar T. £ 717,2 mln en de uitvoer T. £ 454,9 mln, zodat een tekort van T. £ 262,3 mln ontstond. Dit is meer dan het dubbele van het deficit, dat in de overeenkomstige periode van het vorige jaar was ontstaan (T. £ 113,2 mln). De oorzaak hiervan is zowel toe te schrijven aan de toeneming van de invoer als aan de verdere daling, die de uitvoer onderging.

2. Ook de interne monetaire situatie is in de afgelopen maanden slechter geworden. De inflatie, die zoals reeds werd besproken, enige tijd het binnenlands economisch evenwicht in gevaar bracht, heeft thans zulke vormen aangenomen, dat het publiek is gaan hamsteren en tekorten aan voedingsmiddelen zijn ontstaan.

3. Bovendien dreigt een nieuwe sombere factor zich bij bovengenoemde te voegen. Ofschoon de oogstverwachtingen in de meeste landbouwgebieden niet ongunstiger zijn dan het vorige seizoen, wordt algemeen gevreesd, dat in Anatolië de graanopbrengst 20 pCt tot 30 pCt beneden die van 1953 zal uitvallen. Aangezien Anatolië de belangrijkste graanstreek is, mag worden aangenomen, dat bij een dergelijke ontwikkeling de totale graanopbrengst van het land beneden de verwachting zal blijven. Indien dit wordt bewaarheid, zal minder tarwe voor de export beschikbaar komen. Nu dit product de belangrijkste uitvoerpost op de handelsbalans is geworden, valt te begrijpen, dat de repercussies hiervan op de betalingsbalans onder de gegeven omstandigheid ernstig zullen zijn.

Nieuw inzicht, andere koers.

Vooral het laatste punt heeft de Regering doen be-

sluiten — al is het voorlopig schoorvoetend — de economische politieke koers te veranderen. Het schijnt de Regering thans duidelijk te zijn geworden, dat de economische „planning” te veel is gebaseerd geweest op een gunstige agrarische productie. Zoals gezegd, waren de oogstuitkomsten de laatste jaren zeer voordelig. Ook zou zij tot het inzicht zijn gekomen, dat te grote kapitalen worden besteed voor omvangrijke publieke werken, terwijl met minder middelen, door gebruikmaking van bestaande mogelijkheden, een grotere productie kan worden verkregen.

Onder de maatregelen, die van een verandering van koers blijk geven, is te noemen een herziening van het invoerprogramma. Ook zijn drastische maatregelen afgekondigd tegen de welig tierende goederenspeculatie. Ten slotte zijn er aanwijzingen, dat de Regering het investeringsprogramma wil beperken. Zo heeft zij bijv. het electrificatieproject der spoorwegen opgeschort.

Toch geen volledige ommekeer.

De veranderingen in het beleid van de Regering schijnen echter nog niet zover te gaan, dat zij ook ten aanzien van de oplossing van de achterstallige handelsschulden en de landbouwpolitiek wijzigingen overweegt.

De invoermaatregelen zijn namelijk gericht op een selectieve programmering met het doel de bevoorrading van essentiële goederen uit het buitenland te verzekeren. Van een werkelijk drastische beperking van de investeringen en van de invoer van kapitaalgoederen blijkt nog niets. Toch zal dit noodzakelijk zijn om een snelle en doeltreffende oplossing te bewerkstelligen inzake het onevenwichtige handels- en betalingsverkeer en het hiermee samenhangende probleem van de achterstallige handelsschulden.

Als oplossing van dit laatste zoekt de Regering nog steeds hulp van buiten af. Zij verlangt van de betrokken buitenlandse regeringen, dat deze de handelsvorderingen van de exporteurs overnemen. De op deze wijze ontstane lening zou Turkije dan aflossen door leveranties uit de aanwezige surplusvoorraden (in hoofdzaak tarwe)¹⁾. Uit vrees, dat het Turkse afzetgebied voor hen verloren zal gaan, heeft een aantal landen, waaronder West-Duitsland en Zwitserland, op deze basis reeds bilaterale overeenkomsten afgesloten.

Ook ten aanzien van de inflatoire prijssteun van de tarwe heeft de Regering geen ander standpunt ingenomen. Zij blijft van mening, dat het op peil houden van het landbouwinkomen een zaak van meer belang is.

¹⁾s-Gravenhage.

Drs P. DA SILVA.

¹⁾ De ernstige gevolgen van een mislukte tarwe-oogst worden ons nog duidelijker bij het besef, dat in zulke omstandigheid de aanwezige voorraden waarschijnlijk voor andere doeleinden zullen moeten worden aangewend.

Zo spreekt U met de Hapé Easyphone, de luidspreekende telefoon. Geen geloop - geen geschreeuw - geen wachten - geen zoek. Reeds van ca. fl. 155,- af leverbaar.

HAPÉ EASYPHONE

Vraag circ. Nr. 336/3 bij C.V. Hapé, A'dam-C.
Nw. Herengracht 11, Telefoon 48882-48321.

(Ingezonden mededeling)

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Financiële public relations

Het veelvuldig gebruikte argument voor een summier berichtgeving, namelijk dat een uitvoerige berichtgeving eerder inzicht geeft in minder gunstige gegevens, is niet houdbaar (Ir P. F. S. Otten op 14 Mei 1954 in een rede voor aandeelhouders).

Wij wagen het de mening uit te spreken, dat nog te weinig leiders van open naamloze vennootschappen zich bewust zijn, dat het onderhouden van goede betrekkingen met de financiële gemeenschap, de aandeelhouders en het belegend publiek uitermate noodzakelijk is.

Het verwaarlozen, in elk geval het onvoldoende verzorgen van goede betrekkingen met de financiële wereld, moet uiteindelijk zijn weerslag hebben op de belegger maar ook op de potentiële belegger.

Men zal ons tegenwerpen, dat een belegger alleen belangstelling heeft voor de hoogte van het dividend. Een onderneming kan — volgens deze opvatting — nog zoveel zorg besteden aan public relations, dit baat niets als het dividend beneden de verwachtingen blijft, terwijl omgekeerd een hoog dividend alle moeite en kosten voor public relations overbodig maakt.

Deze stelling is door haar eenvoud aantrekkelijk. Zij is echter te simpel en daardoor onjuist.

Er zijn bij de dividenddeclaraties drie mogelijkheden: het dividend blijft beneden de verwachtingen, het komt er mee overeen of het is beter dan werd verwacht.

De belegger krijgt zijn kennis van de financiële positie en mogelijkheden van de onderneming via een groep, die wij eenvoudigheidshalve de financiële gemeenschap hebben genoemd en die bestaat uit: de financiële pers, de banken, de commissarissen, de beleggingsadviseurs.

Zij allen zullen — ieder op eigen wijze en met eigen middelen — de gang van zaken bij een onderneming trachten te volgen, zij allen zijn dus aangewezen op feitenmateriaal en naarmate dit materiaal duidelijker, vollediger en openhartiger is, zullen zij zich beter een oordeel kunnen vormen en objectiever de status van de onderneming en haar vooruitzichten kunnen belichten. Dit moet weer leiden tot een juistere koersvorming, een koers dus die de positie, de winstcapaciteit en de vooruitzichten weerspiegelt.

Er zijn op de Amsterdamse effectenbeurs 1.175 fondsen genoteerd van in Nederland gevestigde privaatrechtelijke ondernemingen. Het ligt voor de hand dat zij die het publiek willen voorlichten, gemakkelijker en daardoor soms ook eerder over die ondernemingen spreken, waarvan de mérites bekend zijn. Uiteraard worden die andere fondsen niet doodgezwegen doch zij zullen bij algemene beschouwingen niet zó gauw in het zoeklicht komen.

Naarmate een onderneming zich meer in geheimzinnigheid hult, volstaat met summier gegevens in haar jaarverslag en weigert om inlichtingen te verstrekken, wordt de mogelijkheid om inzicht te geven in het doen en laten van een onderneming steeds kleiner. Er wordt dan een klimaat gekweekt, waarin — vooral in een hausseperiode — tipgevers en soortgelijke voorlichters gemakkelijk spel krijgen.

Doch zelfs bona fide organen, die juist de opinie der beleggers moeten helpen vormen, zullen door de schaarsheid der gegevens de kans lopen, ondanks hun voorzichtige formuleringen, te worden misverstaan. Speciaal in een tijd als deze, waarin de vraag naar beleggings- en speculatiemateriaal zeer groot is.

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

Internationaal handelscontact
Financiering van de buitenlandse handel

(Advertentie)

Er is echter nog een andere reden om zoveel mogelijk open kaart te spelen. Elke ondernemer moet de kapitaalmarkt beschouwen als het orgaan waarop hij eens een beroep zou kunnen moeten doen. De emittenten zullen voor hem die markt aftasten en op een gegeven ogenblik tot een emissie adviseren. Het prospectus zal natuurlijk opheldering kunnen en moeten geven, maar de emissie zal nog beter beoordeeld kunnen worden en vaak ook beter ontvangen worden, als het klimaat rondom die onderneming door een regelmatige en zorgvuldige public relations-activiteit goed is geworden, resp. is verbeterd.

Wil de financiële gemeenschap zich een gefundeerd oordeel over een onderneming kunnen vormen, dan moet zij „the ins and outs” van die onderneming kennen. Een eerste eis is daarom dat die onderneming een „karakterbeschrijving” van zich zelf geeft.

In zijn voortreffelijk boek „Financial Public Relations” somt Herman S. Hettinger een aantal punten op, dat als uitgangspunt kan dienen voor het onderzoek naar een onderneming. M.a.w., hij die een goed inzicht in een onderneming wil krijgen, moet antwoord hebben op een aantal vragen die wij thans laten volgen:

1. Welke producten worden er gemaakt; waarvoor worden zij gebruikt; wat is de aard der afnemers; waarom zijn de eigen producten beter dan die van de concurrentie?
2. Wie zijn de voornaamste afnemers; wat is de plaats van de onderneming in de bedrijfstak?
3. Als de onderneming zich op meer terreinen beweegt, wat is dan het percentage van de omzet, dat op elk terrein wordt gehaald?
4. Wat zijn de potentiële mogelijkheden?
5. Welke waarde hebben de octrooien, de know how en de ervaring bij productie en verkoop?
6. Hoe groot is de concurrentie en wie zijn de concurrenten?
7. Hoe is de ontwikkeling van nieuwe producten en wat zijn de potentiële mogelijkheden hiervan? Ook t.a.v. de winst?
8. Als de onderneming bij het defensieprogramma is ingeschakeld, in welke verhouding staan de defensie-opdrachten tot de niet-defensie-opdrachten; wat is de aard van haar deelneming en de betekenis van haar producten voor de defensie?
9. Waar bestaat de fabrieksuitrusting uit; hoe groot is de capaciteit, het aantal fabrieken, haar omvang en de grootte van het personeel; is men met modernisering of uitbreiding bezig?
10. Wat is de betekenis van de research bij de productie en de verkoop?
11. Zijn er betrekkingen met afnemers wat de ontwikkeling van nieuwe producten betreft?
12. Hoe is de afzet georganiseerd incl. het reclameprogramma?
13. Hoe zijn de financiële gegevens over de laatste 10 jaar; winsten, dividenden, bedrijfskapitaal, aandelenkapitaal, reserves, creditoren?
14. En hoe zijn de laatste financiële gegevens?
15. Hoe is de geschiedenis der onderneming in grote trekken?
16. Wie vormen de directie en de raad van commissarissen?

De lijst is uitgebreid maar alleen op deze manier kan het beeld van een onderneming voor ons oprijzen, waarbij wij er dan direct aan toe moeten voegen, dat deze speciaal op de industrie slaande vragen zeker nog niet uitputtend zijn.

De reeks is natuurlijk ingesteld op Amerikaanse verhoudingen. Vergt zij daarom niet teveel van de Nederlandse onderneming, die gemeenlijk nog een grote aversie heeft tegen zo'n grote openhartigheid? Vermoedelijk wel, doch dan zal een public relations-adviseur de ondernemer er van moeten overtuigen, dat alleen door vertrouwen te schenken vertrouwen kan worden gevraagd.

Er zijn verschillende media om dit vertrouwen te schenken, waarbij het uiteraard van de grootte en de aard van de onderneming zal afhangen in welke mate die media gebruikt moeten worden en welke strategie gevolgd moet worden. Herman S. Hettinger maakt onderscheid tussen het geschreven woord en het persoonlijk contact.

Onder de eerste groep rangschikt hij het jaarverslag, de tussentijdse verslagen, de speciale bulletins (bijv. om mede te delen dat er nieuwe opdrachten zijn ontvangen, dat een nieuw product wordt geïntroduceerd), een algemene brochure waarin de antwoorden verwerkt worden, die de ondernemer geeft op de hierboven geciteerde 16 vragen, overdrukken van belangrijke in tijdschriften of kranten over de onderneming verschenen artikelen, het in druk laten verschijnen van belangwekkende redevoeringen van directieleden.

Al deze publicaties moeten aan strenge eisen voldoen, niet alleen wat de inhoud betreft maar ook wat de leesbaarheid, de technische verzorging en het formaat aangaat. Men onderschatte al deze factoren, waarop wij thans niet verder kunnen ingaan, niet.

Onder het persoonlijk contact vallen dan het contact met de aandeelhouders op de aandeelhoudersvergadering, het bezoek van aandeelhouders aan het bedrijf, het beantwoorden van brieven van aandeelhouders en last but not least het openhartige gesprek — collectief of individueel — met de financiële pers en alle anderen, die het beleggende publiek voorlichten.

Het is een bittere ervaring, dat aandeelhouders niet op jaarvergaderingen verschijnen. Wellicht dat de belangstelling groter wordt, als zij — door een bedrijfsbezoek bijv. — eerst het bedrijf hebben leren kennen.

De onderneming zal met alle middelen, die haar ten dienste staan, de financiële gemeenschap en haar aandeelhouders moeten trekken. Is haar jaarverslag informatief en attractief — en dit geldt ook voor haar bulletins en

brochure — dan zal zij niet scheutig met de toezending moeten zijn.

In de eerste plaats natuurlijk aan allen uit de financiële gemeenschap, die de voorlichting voor hun rekening nemen, dan aan hen die er om vragen (in de Verenigde Staten wordt — o.a. om vraag uit te lokken — het verschijnen van een jaarverslag per advertentie bekend gemaakt). Daarnaast zijn er nog vele andere gegadigden: universiteiten, handelseconomische bibliotheken, overheidspersonen, organen uit het bedrijfsleven, belangrijke leveranciers, afnemers en tussenpersonen. Voorwaarde voor het sturen is echter wel, dat het jaarverslag niet zo bloedeloos is als bij zeer vele ondernemingen het geval pleegt te zijn.

Het gehele complex van activiteiten, dat moet leiden tot nauwe en goede betrekkingen met de door ons bedoelde groepen, eist — op straffe van mislukking — een programmatische behandeling. Het opstellen van zo'n programma moet evenwel met grote zorg geschieden. De directie moet eerst grondig overwegen, of zij deze weg zal inslaan en zo ja, welke koers zij dan zal volgen. Na dit principiële besluit zal de strategie bepaald moeten worden, waarna ten slotte het programma in details kan worden uitgewerkt. Niets mag aan het toeval worden overgelaten en systematisch moet er worden gewerkt.

Dit gehele terrein van de financiële public relations is voor verreweg de meeste ondernemingen nieuw. Zij staan vreemd tegenover dit opengooien van deuren en luiken voor de financiële gemeenschap en de aandeelhouders. Er breekt echter een nieuwe tijd aan. Terecht stelt de Vereniging voor den Effectenhandel pogingen in het werk om bij grotere categorieën van het publiek belangstelling voor de beurs en het effect te wekken. Doch dit werk zal alleen effect sorteren, als de ondernemingen door grotere openbaarheid voor een gunstig klimaat zorgen.

Amsterdam.

J. B. KELHOLT.

BOEKBESPREKING

E. Browaldh en L. E. Thunholm: Changes in bank balance sheets 1938-1952. Institut International d'Etudes Bancaires, Parijs 1954.

De structurele wijzigingen, die zich in verschillende landen in en na de tweede wereldoorlog in het bankwezen aan het voltrekken zijn, hebben tot nu toe in de literatuur minder de aandacht getrokken dan men eigenlijk zou mogen verwachten. Gedeeltelijk weerspiegelen deze wijzigingen zich in de veranderingen in de bankbalansen, doch waar de meeste banken nog zeer orthodox zijn bij het verstrekken van meer gedetailleerde gegevens, onttrekken zich vele veranderingen aan de openbaarheid. Wellicht is dit ook de verklaring voor de boven gesignaleerde absentie van belangstelling.

Het is daarom des te meer toe te juichen, dat in de kring van bankiers de behoefte is gevoeld om te komen tot de vorming van een Internationaal Instituut, dat deze onderwerpen als studieobject zou hebben (Institut International d'Etudes Bancaires). Dit instituut, waarin vooraanstaande bankiers uit alle Westeuropese landen zitting hebben, heeft sedert de oprichting in 1951 op iedere halfjaarlijkse bijeenkomst een bepaald onderwerp behandeld. Zo'n onderwerp wordt steeds voorbereid door één of twee rapporteurs. Waar bij de samenstelling van de prae-adviezen vaak vertrouwelijke gegevens gebruikt worden, heeft men tot nu toe deze prae-adviezen niet gepubliceerd. Een uitzondering wordt thans

(Advertentie)

gemaakt voor het prae-advies, samengesteld door E. Browaldh en L. E. Thunholm: „Changes in bank balance sheets 1938-1952”.

In dit prae-advies wordt aan de hand van de vergelijkende cijfers van 11 Westeuropese landen een inzicht gegeven in de veranderingen die zich in deze landen hebben voltrokken t.a.v. de bankbalansen in de genoemde jaren.

Men heeft hiervoor de volgende factoren uitgekozen:

1. het kaspercentage, d.w.z. de verhouding tussen kasgeld enerzijds en crediteuren en termijndeposito's anderzijds;
2. de verhouding van beleggingen in overheidspapier en van credieten en wissels t.o.v. de totale activa;
3. de verhouding tussen crediteuren (dagelijks opzegbaar) en termijndeposito's;
4. de verhouding tussen eigen middelen en crediteuren plus termijndeposito's;
5. de verhouding tussen eigen middelen en credieten en wissels.

Het zijn dus percentages en geen nominale bedragen die vergeleken worden. Dit is gezien de vele praktische moeilijkheden verbonden aan een vergelijking van de cijfers, luidende in 11 verschillende valuta's — met over het verloop van deze jaren sterk wijzigende onderlinge waardeverhoudingen —, begrijpelijk. Toch moet men zich bewust blijven, dat in het met elkaar vergelijken van percentages een zeker gevaar schuilt. Immers, vergelijken wij een land waar de geldverhoudingen betrekkelijk stabiel zijn gebleven en een ander land waar de inflatie bijzonder sterk is geweest doch gelijkelijk verdeeld over de particuliere en overheidssector, dan zullen de percentages een gelijk beeld vertonen doch de onderliggende krachten zijn geheel verschillend.

Men moet dus zeer voorzichtig zijn met het trekken van conclusies uit deze vergelijkingen; hoogstens kunnen deze cijfergroeperingen enigermate bevestigen wat men vooraf uit een analyse van de verschillende landen al wist.

De bedoelde studie bewijst dit ook wel, want het valt bij het in ogenschouw nemen van de verschillende cijfergroeperingen op dat er zo weinig lijn in de ontwikkeling zit. Wordt in de aanvang van het betreffende prae-advies gesteld, dat er een opvallende gelijkheid is in de fundamentele tendenties in de verschillende landen, dan kunnen wij

TABEL 1.
Overheidspapier in pCt van de totale activa

	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
België	15,8	48,0	56,1	53,0	50,6	50,2	48,2	47,1	46,7
Denemarken	6,1	18,2	12,2	13,7	18,1	10,3	10,2	8,3	10,2
Engeland	37,0	62,6	61,7	58,6	56,9	53,7	52,0	44,0	50,3
Finland	10,7	21,1	15,2	9,4	6,7	4,7	2,9	1,9	2,1
Frankrijk			37,6	23,9	21,2	20,4	18,3	16,2	18,7
Nederland		73,2	67,5	69,4	67,7	65,5	57,7	51,6	58,0
Italië	17,9	25,0	20,1	15,3	17,9	14,5	15,6	15,2	14,1
Noorwegen	11,8	62,3	43,3	29,5	29,3	14,9	15,1	11,4	13,4
Spanje		35,1	31,2	27,0	25,3	24,0	25,4	23,2	22,9
Zweden	3,2	23,8	10,3	5,3	7,1	11,6	9,3	13,2	12,7
Zwitserland	3,4	25,6	17,2	13,3	15,8	19,3	15,6	14,9	12,5

TABEL 2.
Credieten en wissels in pCt van de totale activa

	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
België	44,0	15,9	23,0	27,2	29,0	30,2	30,0	30,7	30,4
Denemarken	66,4	23,7	34,4	46,8	57,3	59,6	62,5	65,4	64,0
Engeland	40,4	16,3	16,8	19,8	21,7	24,0	25,2	32,5	27,4
Finland	67,5	52,8	60,3	61,8	71,7	74,1	74,7	69,5	76,1
Frankrijk			45,1	57,6	58,6	60,4	61,7	63,0	60,4
Nederland		9,4	13,6	13,8	15,8	18,2	23,3	27,3	24,5
Italië	41,9	20,9	28,9	33,3	44,7	46,0	45,6	44,3	47,1
Noorwegen	63,1	17,5	28,1	33,5	42,7	47,2	55,3	54,8	57,5
Spanje		36,4	41,3	48,2	48,1	48,2	48,6	49,4	49,8
Zweden	71,9	64,0	75,6	79,5	77,7	73,6	76,6	72,1	72,2
Zwitserland	51,8	44,5	51,3	53,9	53,3	49,3	53,2	55,7	57,1

De Maatschappij die z er bijzondere voordelen biedt

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ
VAN LEVENVERZEKERING EN LIJFRENTEN**

Herengracht 500 - Amsterdam - Telefoon 37171

(Advertentie)

dit in zijn algemeenheid eigenlijk alleen beamen voor de verhoudingscijfers van beleggingen in respectievelijk overheidspapier en in credieten en wissels (zie tabel 1 en 2).

Beide tabellen zijn min of meer complementair, d.w.z. het totaal van beleggingen in overheidspapier en credieten en wissels gesteld tegenover de totale activa is door de jaren heen betrekkelijk stabiel, wat dus betekent dat iedere vermeerdering van de portefeuille met overheidspapier ten koste ging van de credieten en wissels en omgekeerd. Geconstateerd kan worden dat in alle opgenomen landen in de jaren tussen 1938 en 1945 een sterke stijging heeft plaatsgevonden van de beleggingen in overheidspapier, dat 1945 het topjaar was en dat daarna de credieten en wissels weer in belangrijkheid toenamen. Hiermede houdt echter alle mogelijkheid tot vergelijking op.

Dat een zo ingrijpend gebeuren als een totalitaire oorlog, waarbij de Overheid praktisch het economisch leven geheel beheerst, niet voorbij gaat aan de bankbalansen is begrijpelijk en dat het geleidelijk herstel van het normale zich daar ook in uitdrukt, is evenzeer acceptabel. Op dat punt geeft het onderzoek dus niets nieuws. Waaraan echter behoefte is, is een verklaring waarom in sommige landen het vooroorlogse niveau aan credieten niet weer bereikt werd, terwijl het in andere landen werd overschreden. Dit laatste is des te opmerkelijker omdat men bij de landen die het vooroorlogse niveau overschreden twee zo verschillende landen vindt als Zwitserland en Finland (alsmede de Verenigde Staten!).

Nederland moet gerangschikt worden onder de landen, die het vooroorlogse niveau in 1952 nog niet hadden bereikt. Ook wanneer men de absolute cijfers voor ons land neemt voor de jaren 1938 en 1952 en men brengt een correctie aan op basis van het indexcijfer voor groot-handelsproducten, dan blijkt dat het totaal aan credieten inmiddels beneden het niveau van 1938 ligt, een niveau overigens dat op zichzelf al veel lager lag dan v or 1931. Hiervoor zijn vele factoren verantwoordelijk, factoren die de hoogte van het debiteurencijfer beïnvloed hebben in negatieve zin:

incidentele:

- a. achterstand in de belastinginning tot ongeveer 1952;
- b. gewijzigde financiering van de internationale tussenhandel (tot 1952 werd vrijwel alleen gefinancierd met zgn. rug aan rug documentaire credieten; eerst na 1952 begon de financiering door de Nederlandse handelaar op bijv. 3 maanden weer in zwang te komen);
- c. centrale inkopen door regeringsinstanties (bijv. V.I.B.);
- d. credietrestrictie.

structurele:

- a. prolongatiecrediet verboden;
- b. grotere zelffinanciering door bedrijven uit ingehouden winsten;
- c. opkomst van bedrijfspensioenfondsen, die vaak belegging zochten in eigen bedrijf;

- d. onderhandse leningen van de zijde van institutionele beleggers;
- e. optreden Herstelbank;
- f. grotere concurrentie van landbouwcredietbanken.

Het zou interessant zijn na te gaan in hoeverre deze of andere factoren ook in andere landen een rol hebben gespeeld. Eerst uit een dergelijk — verdergaand — onderzoek zou men kunnen constateren in hoeverre gelijke structurele krachten in de verschillende landen werkzaam zijn.

Op het gebied van de kaspercentages is in het geheel geen vergelijking mogelijk; daar spelen wettelijke voorschriften en gewoonten een te grote rol. Hetzelfde geldt in zekere mate voor de verhouding tussen direct opvraagbare gelden en termijndeposito's. Terwijl hier in bijna alle landen het niveau van vóór de oorlog (met uitzondering van Engeland en Zwitserland) t.a.v. termijndeposito's weer bereikt was, variëren de percentages van land tot land (termijndeposito's/totale deposito's) van 5,3 tot 74,7. Hier spelen gewoonten naast structuurverschillen een grote rol.

Ten slotte de eigen middelen. Het is begrijpelijk dat de banken na de oorlog, ondanks de sterk toegenomen balanstotalen, weinig behoefte hadden hun eigen middelen sterk te vermeerderen, aangezien hierdoor de rentabiliteit nauwelijks wordt verbeterd. Bovendien zag men de noodzakelijkheid er niet van in, daar in de belegging in overheidspapier niet die risico's staken, die in credieten schuilen. Geleidelijk — zoals wij zagen — vermeerderden de credieten weer en hierdoor nam het risico weer toe. In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de verhouding tussen eigen middelen en het totaal van credieten plus wissels.

TABEL 3.

Eigen middelen in pCt van credieten plus wissels

	1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
België	31,7	27,8	21,3	22,8	23,0	22,9	23,2	22,0	20,8
Denemarken	22,7	30,5	22,6	19,0	16,7	16,4	15,8	15,3	15,7
Engeland	14,4	17,9	15,1	12,4	11,1	10,0	9,4	7,4	8,9
Finland	15,9	12,1	10,0	7,9	6,8	7,5	9,2	9,1	8,3
Frankrijk			7,3	5,6	3,8	4,5	4,1	3,6	4,4
Nederland		91,9	92,5	84,4	77,0	63,5	56,3	46,3	51,1
Italië	21,1	9,7	4,7	3,4	2,4	2,9	3,1	3,3	3,1
Noorwegen	22,5	33,7	22,5	17,0	13,9	12,5	11,0	10,3	9,9
Spanje		22,3	19,7	15,8	16,1	15,9	14,0	12,8	11,8
Zweden	17,3	14,3	12,4	12,2	13,0	12,5	11,0	11,0	11,5
Zwitserland	28,3	24,8	18,7	16,9	16,4	17,9	15,5	14,6	13,9

Opmerkelijk is dat men overal met een lager percentage dan vóór de oorlog genoegen neemt. In die landen, waar de banken direct of indirect in overheidshanden zijn (Frankrijk, Italië), ligt het percentage wel heel laag. Vermoedelijk redeneert men, dat de Staat toch voor de verliezen op moet komen. Voor de andere landen liggen de percentages niet zover uit elkaar, met uitzondering van Nederland, dat met 51,1 pCt er ver boven uit springt. Slechts zeer gedeeltelijk kunnen wij de hoogte van dit percentage verklaren uit het feit, dat bij ons het herstel van de credieten en wissels t.o.v. de totale activa is achtergebleven (zie tabel 2). Ook vóór de oorlog lag het percentage in ons land op dit niveau en zelfs nu in de laatste jaren het herstel sneller is gegaan, is het percentage nog betrekkelijk hoog (39).

Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat de banken in Nederland over belangrijk lagere stille reserves beschikken dan de banken in andere landen, integendeel. Waar ook de credietgeving in Nederland geen risicanter karakter draagt dan die elders, moet men wel aannemen dat zuiver op historische gronden de Nederlandse banken overgekapitaliseerd worden gehouden.

Concluderende mogen wij zeggen dat het prae-advies vele vragen opwerpt en slechts een enkele beantwoordt. Waar het Institut International d'Etudes Bancaires pas aan het begin van zijn werkzaamheden staat, is dit alleszins verklaarbaar.

Rotterdam.

Dr C. F. KARSTEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Dat de banken de laatste maand niet ten onrechte de politiek hebben gevolgd, liever hun renteloze liquide middelen boven de verplichte minima te laten stijgen, dan deze aan te wenden voor aankoop van schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank, trad in de week 22-29 November aan het licht. In deze ene week nam nl., door het gecombineerd effect van de naderende ultimo en de grote St Nicolaasaankopen, de bankbiljettencirculatie met niet minder dan f 117 mln toe. Door genoemde voorzichtige beleggingspolitiek en voorts mede ten gevolge van een toevloeiing van middelen naar het bankwezen uit hoofde van een deviezenaanwas ad f 33 mln en het aflopen van schatkistpapier ad f 10 mln, kon deze stoot door de banken over het algemeen zonder moeilijkheden worden opgevangen. Het hierna resterend tegoed der banken bij De Nederlandsche Bank ad f 562 mln per 29 November lag zelfs nog ruim boven het verplichte minimum. In overeenstemming hiermede was op de open geldmarkt eerder van enige ruimte dan van krapte sprake; de marktdiscounto's bleven practisch onveranderd, terwijl de callgeldnotering bij voortduring op het minimum van $\frac{1}{2}$ pCt bleef gehandhaafd.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt maakten de haussiers de afgelopen week enige benauwde ogenblikken door, toen de koersen in het midden van de week plotseling sterk achteruit liepen en de algemene aandelenindex daalde tot 224,8, of bijna 7 punten beneden het slotniveau van de vorige week. Verlicht konden zij echter weder adem halen, toen in navolging van Wallstreet in de tweede helft van de week een aanmerkelijk herstel baanbrak. Wat de vooruitzichten op langer termijn betreft, werd hun voorts een hart onder de riem gestoken door een groeiend aantal berichten van de overzijde van de Oceaan, volgens welke de conjunctuur in de Verenigde Staten thans definitief een duidelijk stijgende richting zou hebben ingeslagen.

De haussestemming, die de laatste maanden op de aandelenmarkt heerst, wordt door het sneven van steeds meer records geïllustreerd. Het na-oorlogse hoogterecord voor de aandelenomzet ter beurze, tot dusverre gehouden door de maand Maart 1954 met een omzet van f 88 mln nominaal, werd glansrijk geslagen door November met een cijfer van f 110 mln. Waarschijnlijk zal straks het aantal aandelenemissies in November en December een record voor 1954 blijken te hebben gevormd; de afgelopen week werden aandelenuitgiften aangekondigd door De Groninger Industriële Credietbank (f 0,45 mln à 115 pCt), Hoogenbosch Schoenen (f 0,5 mln a pari), de Nederlandse Optische Industrie ENOT (f 0,48 mln a pari) en de Crediet- en Depositokas (f 0,3 mln a pari).

Een nieuw hoogtepunt bereikte de koers van Unilever, welk fonds met een notering van 404 pCt, ex de bonus van 25 pCt, op oude basis omgerekend de 500 pCt overschreed. Weer een ander record vormde de door Philips

gepubliceerde omzet en winst, die over het 1e t/m 3e kwartaal 1954 resp. 20 en 45 pCt hoger lagen dan in de overeenkomstige periode van 1953.

Op de obligatiemarkt werd wederom een aantal 4 pCt pandbrieven aflosbaar gesteld onder aanbieding van omwisseling in 3½ pCt stukken, ditmaal door de Hypotheekbank voor Nederland.

De Groninger Industriële Credietbank emitteert niet alleen aandelen, doch daarnaast ook f 2 mln 3¼ pCt obligaties à 99 pCt. De voortdurende expansie dezer onderneming, welke zich vnl. met financiering van huurkoopcontracten bezighoudt, vestigt nog eens de aandacht op de snelle groei, die het afbetalingscrediet de laatste jaren hier te lande doormaakt.

Aand. indexcijfers	26 Nov. 1954	3 Dec. 1954
Algemeen	231,5	228,8
Industrie	334,8	331,4
Scheepvaart	220,1	321,8
Banken	184,5	183,1
Indon. aand.	71,2	68,9

Aandelen		
A.K.U.	322½	319
Philips	387½	378
Unilever	472¼	404 ex bonus
H.A.L.	184%	183½
Amsterd. Rubber	105¼	104½
H.V.A.	146¼	139
Kon. Petroleum	542	537½

Staatsfondsen		
2½ pCt N.W.S.	80½/16	80½/16
3-3½ pCt 1947	100½/16	100½/16
3 pCt Invest.cert.	101%	101%
3½ pCt 1951	104	103½
3 pCt Dollarlening	98%	98%

Diverse obligaties		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	103%	102¾/16
3½ pCt Philips 1948	104	103%
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	100%	101%

J. C. BREZET.

N.V. NEDERLANDSCHE TANK-,
APPARATEN- EN MACHINEFABRIEK
„NETAM”

gevestigd te Rotterdam.

UITGIFTE VAN

f 500.000,— aandelen B.

in stukken, elk groot f 1.000,— nominaal aan toonder, voor een vierde delende in de resultaten over 1954 en ten volle in die over volgende boekjaren,

tot de koers van 125 0/0

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van claims van uitstaande aandelen, openstellen op

Dinsdag 14 December 1954

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur ten kantore van N.V. Slavenburg's Bank te Rotterdam, 's-Gravenhage en Dordrecht en van Mählers Bank N.V. te Amsterdam, op de voorwaarden, vermeld in het prospectus d.d. 7 December 1954.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten, alsmede — tot een beperkt aantal — van het jaarverslag en de statuten, zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Rotterdam
Amsterdam, 7 December 1954.

N.V. SLAVENBURG'S BANK
MÄHLERS BANK N.V.

Wie een volledig inzicht wil krijgen met betrekking tot de mogelijkheden die er zijn op het gebied van het intern transport — en welke ondernemer van enig formaat heeft geen problemen op dit gebied? — die abonneer zich op het interessante maandblad

Verladen

waarin tevens expeditievraagstukken worden behandeld. Abonnementsprijs f 15.— per jaar (f 20.— incl. het weekblad „Bedrijfsvervoer”, dat het externe transport behandelt, technisch en economisch). Vraagt gratis proefnummers.

Adm. „Verladen”
Postbus 42 — Schiedam

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 November 1954

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen .. f.	109.632.187,10	Kapitaal	f. 49.000.000,—
Nederlands		Reserve	19.500.000,—
Schatkistpapier ..	476.200.000,—	Bouwreserve	1.000.000,—
Ander Overheidspapier ..	60.433.707,29	Deposito's op Termijn ..	264.060.881,46
Wissels	14.894.808,39	Crediteuren	728.998.206,82
Bankiers in Binnen- en Buitenland	52.190.313,79	Geaccepteerde Wissels ..	631.854,99
Effecten, Syndicaten en Waarden	61.577.798,51	Door Derden	
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten ..	34.598.128,13	Geaccepteerd ..	1.111.436,16
Debiteuren	304.298.111,31	Kassiers en Genomen	
Deelnemingen (incl. Voorschotten) ..	7.711.225,15	Daggeldleningen ..	18.800.135,99
Gebouwen	5.000.000,—	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	43.433.764,25
	<u>f. 1.126.536.279,67</u>		
			<u>f. 1.126.536.279,67</u>

vacatures

(Vervolg van blz. 966)

Bij Financiële instelling te Amsterdam vacceert de functie van

1e medewerker van Chef Beleggingsafdeling

Vereisten: Universitaire opleiding of ruime ontwikkeling door zelfstudie, uitgesproken belangstelling voor financiële problemen, langdurige ervaring op beleggingsterrein. Voor toegewijde kracht mogelijkheid tot carrière. Mits goede gezondheid en snel aanpassingsvermogen elke leeftijd acceptabel.

Schrift. sollicitaties met opgave van opleiding en verrichte werkzaamheden te zenden aan Adv. Bur. de Bussy, Rokin 60, Amsterdam, onder nr. PF 5137.

Regelmatige reclame
verhoogt Uw goodwill

ROYAL TYPEWRITERS
(HOLLAND) N.V.
LEIDEN

vraagt voor spoedige indienstreding

een assistent voor de financieel directeur

Gegadigden dienen te beschikken over een goede theoretische boekhoudkundige opleiding (diploma S.P.D. of M.O. boekhouden), alsmede ervaring, opgedaan in een industriële onderneming.

Aangezien de aan te stellen functionaris zal worden belast met werkzaamheden op financieel en bedrijfs-economisch gebied, wordt van hem verwacht, dat hij ook in dit opzicht theoretisch is onderlegd en deze kennis in de praktijk heeft toegepast.

Een ruime algemene ervaring op het gebied van ondernemingsbeheer wordt eveneens noodzakelijk geacht voor de goede vervulling van deze functie.

Candidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Schriftelijke sollicitaties, met vermelding van opleiding en ervaring, liefst vergezeld van een pasfoto, te zenden aan de Personeelsafdeling van de ROYAL TYPEWRITERS (HOLLAND) N.V., Oosterkerkstraat 11 te Leiden.

COMPACTUS OPENT EN SLUIT ELECTRISCH
EN VERDUBBELT UW OPBERGRUIMTE
BIJ NIEUWBOUW BELANGRIJKE BESPARING IN HET BOUWVOLUME

50% bergruimte of besparing door **COMPACTUS** SYSTEEM INGOED

HEEMAF
FABRIEK VAN ELECTRISCHE MACHINES EN APPARATEN

Naamloze Vennootschap
N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894
gevestigd te Rotterdam

UITGIFTE VAN
Nominaal f 600.000.- gewone aandelen
in coupures van f 1000.- (4 à f 250.-)

AAN TOONDER
ten volle delende in de resultaten
over het boekjaar 1954/55 en volgende jaren
TEGEN DE KOERS VAN 110%

De inschrijving op bovengenoemde aandelen wordt uitsluitend voor de houders van gewone aandelen opengesteld op
DONDERDAG 16 DECEMBER 1954

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, ten kantore van
de Heren R. MEES & ZONEN te ROTTERDAM
en 's-GRAVENHAGE
de Heren BEELS & CO - DE CLERCQ & BOON
HARTSINCK te AMSTERDAM

op de voorwaarden van het prospectus dd. 6 December 1954

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten benevens, tot een beperkt aantal, exemplaren van het laatste jaarverslag en de statuten; zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Rotterdam, 6 December 1954.

R. MEES & ZONEN.